

MALMÖ HÖGSKOLA

Hälsa och samhälle

ATT LYSSNA PÅ BARN I KONTEXTEN AV BARNRÄTTIGHETER

MARIA GRAHN
EMMA JACOBSSON

ATT LYSSNA PÅ BARN I KONTEXTEN AV BARNRÄTTIGHETER

Maria Grahn

Emma Jacobsson

Grahn, M. & Jacobsson, E. Att lyssna på barn i kontexten av barnrättigheter. *Examensarbete i Socialt arbete och frivilliga organisationer, 10 poäng* Malmö högskola: Hälsa och Samhälle, enheten för Socialt Arbete, 2004.

Grahn, M. & Jacobsson, E. Listen to children in the context of children's rights.

Synen på barn förr i tiden var inte som den är idag, man såg barn som icke fullvärdiga människor. 1990 godkände Sverige FN: s Barnkonvention och detta medförde att barns rättigheter började uppmärksammas mer. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar och en av dem är artikel 12 som handlar om barns rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem. Detta arbete handlar om barnrättigheter och främst om den rättighet som barn har att få sina röster och åsikter hörda. Begreppet barnrättigheter är viktigt som redskap då det gäller att uppmärksamma barns situation. Det är viktigt att uppmärksamma barns rättigheter då det finns mycket elände när det rör barn och då barn är en utsatt grupp i samhället. Vi har undersökt hur det praktiskt kan gå till då artikel 12 tillämpas ute i olika verksamheter som rör barn. I arbetet framgår det att man lyssnar på barn idag, det beskriver olika arbetsätt för att lyssna på barn och hur man uppmärksammar barns röster.

Nyckelord: Artikel 12, barnchecklista, barnrättigheter, FN: s Barnkonvention, lyssna.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	4
1.1 Problemformulering	4
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställning	4
1.4 Definition av barn	5
2. BARNRÄTTIGHETER	5
3. METOD OCH URVAL	8
3.1 Urval	9
3.2 Intervjuer	10
3.3 Tillförlitlighet	10
4. ETISKA ÖVERVÄGANDEN	11
5. DEN OFFICIELLA DEFINITIONEN AV BARNRÄTTIGHETER	12
5.1 FN: s Barnkonvention	12
5.1.1 Artikel 12 i FN: s Barnkonvention	14
5.2 Barnombudsmannen	17
5.3 Några lagar, avtal och referensramar kring artikel 12	17
6. RESULTATREDOVISNING	21
6.1 Att lyssna på barn i skolan, ett exempel	21
6.2 Rädda Barnen	23
6.3 Hur uppfattas barnrättigheter hos några aktörer	24
6.3.1 Intervju Maja Salsbäck 04-03-02	24
6.3.2 Intervju Lizian Kyréus 04-04-14	26
6.3.3 Intervju Ewa Näslund 04-05-02	27
6.3.4 Intervju Mari-Louise Larsson 04-05-05	28
6.3.5 Intervju Therése Ivarsson 04-05-05	29
6.3.6 Intervju Anna 04-05-12	31
7. DISKUSSION	32
7.1 Återkoppling	32
7.2 Slutord	36
8. REFERENSER	38
9. BILAGOR	40
9.1 Bilaga 1	40
9.2 Bilaga 2	42
9.3 Bilaga 3	43

1. INLEDNING

Just barn ligger oss båda varmt om hjärtat så det var självklart att vår C-uppsats skulle handla om det. Då barn inte bara är vår framtid utan också vår nutid tycker vi att det är viktigt att uppmärksamma deras rättigheter. En barnrättighet är att barn har rätt att göra sina åsikter och röster hörda. Vi har valt att belysa barns rättigheter i vår uppsats och därför tycker vi det är ytterst lämpligt att ha FN: s Barnkonvention, artikel 12 som grund i vårt arbete, då den handlar om just detta. Barnkonventionen eller FN: s Konvention om Barns Rättigheter som den egentligen heter innehåller 54 artiklar som alla utgår ifrån barnets bästa. Kortfattat kan man säga att artikel 12 handlar om barns rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör dem, barnets ålder och mognad ska då tas i betänkande.

1.1 Problemformulering

Vi båda har länge vetat att det är barn vi vill arbeta med i framtiden och vi tycker att det är spännande och utvecklande. Vi vill undersöka barnrättigheter och hur de kan tillämpas bland olika institutioner. Det är viktigt att lyfta fram barnrättigheter eftersom barn redan är i ett underläge i samhället men också för att det finns så många missförhållanden gällande barn runt om i världen. Vi kommer att utgå från barnrättigheter och finner då FN: s Barnkonvention som lämplig att använda oss av då den tar upp barnrättigheter. Vi har mycket att lära oss av barn och eftersom vi tycker det är viktigt att ta tillvara på barns egna åsikter och synpunkter har vi valt att undersöka hur man kan göra det på olika sätt och i olika sammanhang. Alla behöver uppmärksamhet och måste ses som egna individer med egna värden och åsikter, speciellt barn för att de ska kunna utvecklas på bästa sätt. FN: s Barnkonventionen tar upp just detta att barn har rätt att fritt uttrycka sina åsikter i artikel 12 och detta finns med mer och mer i svenska lagar och förordningar. Vi tyckte att det skulle vara intressant att ta reda på om artikel 12 tillämpas ute i olika verksamheter som rör barn och hur det i så fall praktiskt går till. Detta för att det är viktigt att barnen verkligen får komma till tals för sin och framtidens utveckling. Eftersom vi vet att synen på barn inte alltid varit som den är idag har vi i vår teoridel använt oss av historiska infallsvinklar. Detta för att förstå hur den utvecklingen har skett och blivit så allmänt accepterad.

1.2 Syfte

Vårt syfte med studien är att försöka ta reda på hur den officiella definitionen av barnrättigheter tillämpas bland ett antal institutioner. Vi vill också undersöka och beskriva hur det praktiskt kan gå till då artikel 12 tillämpas ute i olika verksamheter som rör barn. Studien syftar också till att sprida kunskap om barnrättigheter.

1.3 Frågeställning

- Lyssnas det på barns röster i olika verksamheter som rör barn och i så fall hur kan det praktiskt gå till?

1.4 Definition av barn

Det har varit naturligt för oss att använda oss av Barnkonventionens definition av barn av den orsaken att Barnkonventionen är någonting som ständigt är återkommande i vårt arbete. Barn är enligt Barnkonventionen varje människa under 18 år, om inte barnet enligt den lag som gäller för barnet blir myndigt tidigare (Ewerlöf & Sverne 1999).

2. BARNRÄTTIGHETER

För att bättre förstå begreppet barnrättigheter är det nödvändigt att vi använder oss av konstruktivistiska teoretiska perspektiv av socialpsykologen J Asplund. Han menar att begreppet barndom liksom individ har konstruerats under historiens gång och att särskilt barndomen är ett relativt nytt begrepp.

Åldern är någonting som ganska nyligen blivit ett så pass viktigt kännetecken som det är idag i västerländska samhällen menar Asplund (1983). Under medeltiden d.v.s. tiden 1060-1520 i svensk historia, hade vanligtvis människor mycket vaga föreställningar om sin ålder. Barndomen har under en flera hundraårig lång period stegvis upptäckts och under 1800-talet började man kunna separera barndomsbegreppet från ett vuxenbegrepp. Asplund talar om att samtidigt som det barndomsbegrepp som vi idag ser som så självklart och tidlöst upptäcktes vuxenkategorin och individkategorin.

Industrialismen har bidragit till att livet blivit uppdelat menar Asplund (a a), han talar om att arbetsgrupp och familj, arbetsplats och hem, arbetstid och fritid har blivit åtskilt i och med industrialiseringen. Asplund fortsätter tala om att livet blev uppstyckat och man betonade i och med industrialiseringen skillnaden mellan barndom och vuxen ålder tydligare än man gjort tidigare.

Då idén om barndomen spred sig från medelklass till arbetarklass i början av 1800-talet fick barn en speciell ställning även om de fortfarande t ex kunde få samma straff som vuxna, detta yttrar Abbot & Wallace (1998).

Oavsett om ett barn bodde hemma eller om det tjänade i någon annan familj hade det obetydlig frihet. Abbot & Wallace talar om att det var barn i det förindustriella England som skickades iväg för att arbeta i andras hem redan vid sex eller sju års ålder. Arbetarklassens barn kunde i början av 1800-talet få arbeten som var lågavlönade i fabriker men ungefär år 1830 grundades lagar som förbjöd barn som var under tio år att arbeta och som begränsade deras arbetstid. Avlönat barnarbete fortsatte emellertid under hela 1800-talet.

Abbot & Wallace (a a) talar om att barn ofta betraktas som icke riktiga fullvärdiga sociala varelser. Sällan ingår det barn i urval för olika undersökningar vilket antagligen har att göra med att man tror barn inte kan svara på samma rationella sätt som vuxna människor kan. Abbot & Wallace refererar till Ariés (1962) som talar om att det före samhällets moderna fas inte fanns några speciella livsskeden som kunde kallas för barndom och ungdom.

Enligt Abbot & Wallace (a a) bidrog välfärdsteoretikerna till att skapa och forma en uppfattning om att barndom är en speciell period i livet. Teoretikerna kämpade bl.a. för att rädda barn från allt för hårt arbete, från prostitution och även från att barn utnyttjades av vuxna. Detta ledde till att barn så småningom skildes från vuxna, det uppstod en syn om en oskyldig barndom. Denna uppfattning började hos medelklassen men spred sig sen till andra delar av befolkningen enligt Abbot & Wallace.

Ewerlöf och Sverne (1999) menar att de äldre bestämmelser som fanns på barnets område var inriktade på att reglera ekonomiska förhållanden. Först under vårt sekel finns regler som säger att föräldrar har skyldighet att ta hand om sina barn och att samhället har ansvar om ett barn far illa. Ewerlöf och Sverne talar om att man olyckligtvis inte vet så mycket om hur man uppfattade tillvaron för barn och hur man såg på dem i äldre tider. De frågar sig om man räknade barn som egna individer i äldre tider? Var det så att det ansågs att barn var föräldrars egendom och fanns det egentligen något större intresse av barn förutom att de bidrog till försörjning? De ställer sig också frågan om den stora barndödligheten och närheten till liv och död skapade en okänslighet för barnen? Många gånger var det så att de barn som växte upp gjorde det under svåra förhållanden, så svåra att vi idag nästan inte kan föreställa oss dem. Att fattigdomen och den stora nöd som fanns var den främsta orsaken till detta vet man och därför är det svårt att dra slutsatser om hur de vuxnas inställningar till barn egentligen var menar Ewerlöf och Sverne.

Abbot och Wallace (1998) talar om att barn började anses ha egna rättigheter i slutet på 1800-talet. Lagförslag som skydd mot familjens övergrepp, vanskötsel eller försummelse från vuxna utformades. Barndomen började anses innefatta olika psykologiska stadier som barn skulle gå igenom på ett bra sätt, detta för att utvecklingen skulle bli normal.

Bäck Wiklund i Bäck-Wiklund & Lundström (red) (2001) skriver att Lloyd de Mause, amerikansk psykohistoriker ansåg att den växande skaran av professionella var ett tecken på att samhället inte längre accepterar och uppmuntrar barnmisshandel och våld mot barn. De professionella kom att tillämpa en ökad förmåga till medkänsla och empati när det gällde just barn.

Psykologer och läkare beskrev under 1900-talet barndomen som en avgörande tid då språk och identitet bildas och socialtjänsten som växte riktade in sig på barns moraliska och sociala välfärd. Det var inte bara lärdom för barn som utbildningssystemet intresserade sig av utan de var också intresserade av barns välbefinnande. Yrken uppstod som specialiserades på barnens vård, omsorg och fostran (Abbot & Wallace 1998). Den syn på barndomen som man hade på slutet av 1900-talet var att barndomen utgör en oskyldig och skyddad tid. Abbot & Wallace refererar till Hockey & James (1993) som har visat att barndomen är kopplad till en underordnad och beroende ställning i ett samhälle som är åldersstrukturerat.

Gittens (1985) i Abbot & Wallace (1998) menar att den förändrade synen på barndomen även berodde på andra former av påverkan. Minskningen av barnadödligheten och nedgången i födelsetalet efter andra världskriget medförde att familjer oftast kunde investera mer i sina barn då man mer kunde räkna med att de överlevde. Då blev barnen ett nöje för de vuxna och familjens främsta syfte var

barnen som kom i fokus. Barnen blev beroende av sina föräldrar som skulle sätta dem i första rummet.

Edenhammar i Edenhammar m.fl. (1994) skriver om att familjen var en egen produktionsenhet i det förindustriella samhället och barn i 5-6-årsåldern hjälpte till i hemmet. På den tiden gick vanligtvis barnen från barndomen till vuxenvärlden i 7-årsåldern då de lämnade sina familjer för att börja arbeta skriver Edenhammar. Både djur och barn sågs i första hand som arbetskraft och gränsen mellan dem var otydlig. Barn sågs lika oförnuftiga som djur och de betraktades inte som fullvärdiga människor uppger Edenhammar. Barn fick inte ha en egen vilja, det fanns en rädsla för det och därför skulle barnen förtryckas så tidigt som möjligt. Åga förekom i stor utsträckning.

Edenhammar talar vidare om att denna uppfattning successivt har trängts undan och numera betraktas barn som aktiva, kompetenta och kännande människor med ett utvecklat känsloliv. Detta i och med att världen har omvandlats och vi lever i ett förändrat samhälle med nya kunskaper om barn. Under 1900-talet har en ny syn på barnet vuxit fram som omfattar en ny förståelse för barnets olika behov menar Edenhammar. För att barnet ska kunna utvecklas på bästa sätt måste man se barnet som en egen individ med ett eget värde, man måste se det som att det behöver omtanke och kärlek. Barnet behöver också stöd, uppmuntran och en vuxen människa som kan känna med barnet. Det behöver bli sett, känna sig behövt, leka och känna glädje enligt Edenhammar.

Bäck Wiklund i Bäck-Wiklund & Lundström (red) (2001) refererar till Halldén (1999) som talar om att under första delen av 1900-talet förändrades värderingar angående barn och familj i samband med de allmänna samhällsförändringarna. Synen på barn förändrades, från att setts som arbetskraft betonades nu barnens emotionella betydelse för föräldrarna. I och med detta fick föräldrarna ett ansvar att utveckla och stimulera barnet och därmed var det föräldrarna som kom att iscensätta den lyckliga barndomen.

Edenhammar m.fl. (1994) talar om att i samband med när FN: s Barnkonvention antogs 1989 så togs det ett viktigt historiskt steg, nämligen att barn har ett fullt människovärde. Tanken kan tyckas självklar eftersom den är förhållandevis ny men den är långtifrån helt respekterad menar Edenhammar m.fl. och säger att barn fortfarande behandlas som vuxnas ägodelar. Synen Barnkonventionen har på barn som fullt värdiga människor är kanske det viktigaste med konventionen. Detta synsätt bidrar till ett viktigt led i jämställdhetskampen som förts under detta sekel. Kampen handlar numera inte bara om jämställdhet mellan raser och kön utan nu också om de yngsta. Det krävs respekt för barnet att kunna erkänna barnets fulla människovärde menar Edenhammar m.fl.

Bäck-Wiklund & Lundström (red) (2001) pratar om att samhällen förändras hela tiden men under det senaste decenniet har vardagsvillkoren för de flesta människor förändrats rejält. Det handlar om väsentliga förändringar som att den enskildes värde och rättigheter ses som viktiga och att individen integreras i andra sammanhang än bara i familjen. *"För barnet innebär det att det övergår från att ha varit objekt för de vuxnas uppfostran till att bli ett subjekt som representant för sig själv och medskapare till sin egen barndom"* (Bäck-Wiklund & Lundström (red) 2001:16).

Bäck-Wiklund i Bäck-Wiklund & Lundström (a a) skriver om att de förhållanden som förknippas med det senmoderna samhället, i slutet av 1950-talet och början av 60-talet är förändrande livsformer och familjeliv. Då talades det i Sverige om

strukturomvandlingen och revolutionerande förändringar inom näringsliv, arbetsmarknad och samlevnadsformer. Bäck-Wiklund & Lundström diskuterar att genom debatter om barns ställning i samhället under 1990-talet har barnets ställning som egen individ stärkts i olika sammanhang. FN: s Barnkonvention, att Sverige har fått en Barnombudsman och förändringar i lagstiftningen har också bidragit till att barnets ställning har stärkts menar de.

Alla människor, stora som små har lika värde. Alla barn har rätt att mötas av samma respekt och ha samma skydd för sin integritet oavsett vilka förutsättningar de föds med. Det ska inte spela någon roll var ett barn växer upp eller vilka politiska, ekonomiska eller religiösa omständigheter de lever under (Edenhammar i Edenhammar m.fl. 1994).

Vi kände att vi behövde ha en historisk bakgrundsteori för att förstå varför barns rättigheter är så allmänt accepterat idag och hur det kommer sig att barns röster får höras så pass mycket som de får idag. Med hjälp av teoridelen i vårt arbete har vi lättare kunnat förstå att barns rättigheter blivit mer och mer accepterade. När Barnkonventionen kom till blev det mer och mer tydligt att se att barn har olika rättigheter. Barnen fick då en egen konvention som ska integreras i lagar och förordningar.

3. METOD OCH URVAL

Trots att vi utgår från det väl definierade begreppet barnrättigheter är definitionen mer av en ideologisk/politisk karaktär än en vetenskaplig. I detta sammanhang saknar begreppet ett mätinstrument som kan hjälpa oss att operationalisera det. Det enda möjliga sätt att mäta detta är att testa direkt eller indirekt hur begreppet tillämpas på samma sätt som man testat övriga mänskliga rättigheter, nämligen genom att observera hur man respekterar och följer efter det internationella avtalet som finns i frågan. En sådan procedur skulle vara den bästa för vår studie men på grund av brister som tidsmässiga resurser har vi valt alternativa sätt. Det är i detta sammanhang som vår undersökning antar en explorativ karaktär. Vi ska inte t ex beskriva hur många som följer barnrättigheterna som finns, vi ska inte heller förklara varför man gör det eller inte gör det. Utan vi ska försöka ta reda på hur den officiella definitionen av barnrättigheter tillämpas bland ett antal institutioner och på detta sätt nå en viss operationalisering av begreppet. Vi har försökt närma oss den officiella definitionen av barnrättigheter både teoretiskt och empiriskt. Den teoretiska definitionen om barnrättigheter hämtade vi genom olika typer av litteraturkällor och den empiriska genom ett antal intervjuer med aktörer från verksamheter som rör barn.

Vi har använt oss av både primär- och sekundärdata. Primärdatan vi använt är kvalitativa intervjuer för att fördjupa oss ytterligare och få mer kunskap än vad litteraturen kunnat ge oss. Kvalitativa intervjuer var också nödvändiga tyckte vi, för att få starkare svar på våra frågeställningar. Sekundärdatan vi använt är de litteraturkällor vi granskat för att få vidare kunskaper om ämnet. I intervjuerna har vi använt oss av ostrukturerade frågor. Våra frågor har varit ungefär desamma till alla respondenter, men eftersom inte alla frågor passade i

alla sammanhang har vissa justeringar skett vid de tillfällen då det varit nödvändigt.

3.1 Urval

Vi har gjort sex intervjuer med personer från olika verksamheter som rör barn, fyra skedde genom besök och två genom mail. Den första vi var i kontakt med för intervju var Maja Salsbäck på Rädda Barnen i Malmö. Vi kontaktade Rädda Barnen vi telefon och eftersom vi var ute i god tid fick vi en tid för intervju precis i början av vårt uppsatsarbete. Vi fick komma till Rädda Barnens Regionkontor i Malmö. Anledningen till att vi valde att intervjua Rädda Barnen var att vi skulle få information om hur Rädda Barnen ser ut som organisation och naturligtvis hur de verkar för att barn ska få sina röster hörda. Maja var positiv och glad över att vi ville skriva om barns rättigheter att få sina röster hörda. Under intervjun fick vi mycket information som vi kunde ha användning av i vårt arbete.

Vi hade läst i tidningen Trelleborgs Allehanda om den barnchecklista som ska användas i kommunen för att göra barns röster hörda och tyckte det var relevant för vårt arbete att undersöka detta närmare. Vi kontaktade Lizian Kyréus, ansvarig för barnchecklistan, via telefon och fick en tid för intervju ganska omgående, detta var under tredje veckan av vårt uppsatsarbete. Backafalls familjecenter blev platsen där Lizian gav oss den information som mycket riktigt visade sig relevant för vårt arbete. Vi blev varmt emottagna och Lizian påtalade flera gånger hur roligt hon tyckte att det var att vi valt att uppmärksamma just barns rätt till att få sina röster hörda. Vi fick många bra tips från Lizian på intervjupersoner och däri Anna (som i verkligheten heter någonting annat).

Då vi läste kursen socialt arbete med grupper och familjer var Ewa Näslund en av våra föreläsare. Vi kom att tänka på henne redan i början på vårt arbete då hon arbetar som familjehemssekreterare och vi visste att hon har erfarenheter av att lyssna på barn genom sitt arbete. Vi skrev e-mail till Ewa och förhörde oss om hon hade tid och lust att medverka i en intervju. Hon svarade att det gjorde hon gärna eftersom det är en mycket viktig fråga att belysa. Vi e-mailade våra frågor till Ewa efter hennes önskemål.

Under intervjun med Lizian nämnde hon att under den ombyggnad som Skegrie skola genomgår nu har elever blivit tillfrågade om hur de vill ha det på skolan. Vi kontaktade Skegrie skolas biträdande rektor Marie-Louise Larsson via e-mail. Där undrade vi om hon kunde tänka sig att medverka i en intervju gällande hur de lyssnar på barnen i skolan, vilket hon kunde. Marie-Louise valde att bli intervjuad via e-mail, då det passade henne bäst vid det aktuella tillfället.

Lizian tipsade oss om att kontakta Anna som är aktiv i elevrådet på en skola i Trelleborg och det gjorde vi. Först e-mailade vi henne utan resultat men då vi var osäkra på adressen ringde vi upp henne och fick möjligheten att träffa henne för en intervju. Anledningen till varför vi valde att kontakta Anna var att vi trodde att hon hade mycket information om hur eleverna på hennes skola får sina röster hörda. Anna sa att hon var glad att hon kunde hjälpa till med information till vårt arbete.

Therése Ivarsson, rektor på Pilens montessoriskola kontaktade vi genom ett telefonsamtal. Vi visste vem hon var genom privata kontakter och tyckte det skulle

vara intressant att intervju henne då vi visste att de arbetar lite annorlunda med pedagogiken där. Vi fick komma till skolan för en intervju med Therése, vilket var mycket givande för det fortsatta arbetet med vår uppsats.

Under arbetets gång har vi varit i kontakt med fler personer än ovan nämnda. Vi har e-mailat ytterliggare tre skolor men inte fått några svar. Vi har även kontaktat en person som jobbar i skolnämnden i Trelleborg för att höra om han ville medverka i en intervju. Han hänvisade oss till någon annan inom skolnämnden men vi valde att inte kontakta den personen. Vi valde även att inte kontakta fler skolor eftersom vi redan samlat in tillräckligt med information vid den tidpunkten. Då vi skulle ha tid till att bearbeta allt vårt material var vi tvungna att avgränsa oss till de sex informanter vi har med i arbetet.

3.2 Intervjuer

Vi har valt att göra kvalitativa intervjuer med öppna frågor och låg grad av strukturering. Flertalet av intervjupersonerna har vi haft möjlighet att träffa personligen och de andra har svarat på våra frågor via e-mail. Respondenterna vi har träffat och gjort direktintervjuer med har själva fått bestämma tid och plats för intervjuerna. I de fall då vi gjort direktintervjuer har vi valt att spela in intervjuerna på band i tre av fyra fall. Vi valde att spela in för att få med all information men också för att kunna vara koncentrerade och uppmärksamma på det respondenterna berättar. En nackdel med att göra en bandinspelad intervju är att det tar lång tid då man ska transkribera texten efteråt. Vi bestämde oss för, trots att vi vet detta, att göra bandinspelade intervjuer i tre av våra fyra direktintervjuer. När vi transkriberade intervjuerna till text gjorde vi först ett ordagrant återgivande av informantens svar för att undvika att någon information skulle utebli. Därefter omvandlade vi svaren från talspråk till skriftspråk och utelämnade sådan information som ej var relevant för oss i vårt arbete. Sista intervjun vi gjorde var med eleven Anna, då valde vi medvetet att lämna bandspelaren hemma och antecknade i stället.

Vi har båda deltagit under alla intervjutillfällena och vi har ställt frågorna växelvis så som det lämpat sig. När vi är vana att arbeta med varandra har detta varit ett bra sätt och intervjuerna har enligt oss varit som ett flytande samtal.

3.3 Tillförlitlighet

Validiteten i en studie beror på om den eller de som forskar mäter det som är avsett att mätas och att inget ovidkommande påverkar resultatet enligt Wallén (1996). Vi har mätt det som vi ville mäta i undersökningen, då vi har fått ett omfattande material som tar upp det vi tänkt oss att undersöka. Att använda oss av kvalitativa intervjuer som vi har gjort i vår undersökning ser vi stämmer väl överens med vårt syfte. Vi är väl medvetna om att den information vi har fått från våra respondenter bygger på deras sanning. Vi vet också att man inte kan generalisera det vi har kommit fram till. Den information vi har fått från våra informanter ser vi som tillförlitlig då de vi intervjuat är experter inom sina områden. Skulle vi inte våga lita på dem vet vi inte på vem annars.

4. ETISKA ÖVERVÄGANDEN

Kvale (1997) diskuterar tre etiska riktlinjer för forskning om människor vilka är informerat samtycke, konfidentialitet och konsekvenser. Informerat samtycke betyder att man informerar undersökningsspersonerna om det generella syftet med undersökningen, om hur undersökningen är upplagd och vilka fördelar och risker det kan innebära att delta i forskningsprojektet. Informerat samtycke innebär också enligt Kvale att intervjupersonen deltar frivilligt och kan dra sig ur när som helst. Detta är något vi har gjort, alla våra intervjupersoner har fått muntlig och/eller skriftlig information om vårt forskningsprojekt samt om hur undersökningen varit upplagd. Samtliga av våra respondenter har fått samtyckesblanketter där det tydligt framgår att de när som helst kan avbryta sitt deltagande. Vi har varit i kontakt med Malmö Högskola - Hälsa och Samhälles etikprövningsråd och fick information om att detta var någonting som gällde alla. Vi fick besked om att komplettera vår etiska prövning med samtyckesblanketter från deltagarna samt från verksamhetschefer och detta har vi gjort.

Konfidentialitet i forskning betyder enligt Kvale (a a) att privata data inte redovisas om de kan identifiera undersökningsspersonen. Om det blir aktuellt att redovisa information som andra kan känna igen intervjupersonen med måste han/hon godkänna att denna information finns med i redovisningen. Vi har medvetet valt att använda våra interpersoners riktiga namn i arbetet förutom i ett av fallen. De som har fått behålla sina namn är vuxna offentliga personer, medan personen Anna har figurerat namn då hon är under 18 år. Vi har även valt att inte nämna namnet på Annas skola för att det ska bli svårare för läsarna att identifiera henne. Vi har fått godkännande av de offentliga personerna att få använda deras namn i uppsatsen.

Kvale (a a) tar sist upp den etiska riktlinjen konsekvenser som innebär att risken ska vara så liten som möjligt att intervjupersonen lider skada av undersökningen. Forskaren har ett ansvar att tänka igenom vilka möjliga konsekvenser det blir både för intervjupersonen men också vilka konsekvenser det blir för den större grupp som dessa representerar. Innan vi valt att intervjua våra respondenter har vi tänkt igenom vilka konsekvenser deras deltagande skulle kunna leda till. Vi kom fram till att de inte skulle lida någon skada av att delta. Vi vill understryka att när det gällde intervjun med Anna tänkte vi extra noga, så att hennes deltagande inte skulle få några negativa konsekvenser för henne.

Som vi har nämnt tidigare har vi bandat tre av våra intervjuer och vi kommer att spara banden tills uppsatsen har blivit godkänd, sedan kommer vi att radera dem. Vi har medvetet valt att inte banda intervjun med Anna. Vi bedömde att då hon var så ung skulle det bli mer avslappnat utan bandspelare och hon skulle antagligen påverkas mindre av att vi antecknade än om vi hade spelat in intervjun.

5. DEN OFFICIELLA DEFINITIONEN AV BARNRÄTTIGHETER

I nedanstående avsnitt tar vi upp hur några olika aktörer och institutioner definierar barnrättigheter.

5.1 FN: s Barnkonvention

Mänskliga rättigheter för barn (2000) tar upp att det finns flera olika ideella verksamheter som har haft en stor betydelse för tillkomsten av Barnkonventionens och att göra den känd. De har en viktig uppgift att inom sina respektive områden övervaka att konventionen respekteras. Några organisationer har en pådrivande uppgift i olika frågor medan andra mer inriktar sig på att sprida information. Rädda Barnen, BRIS och Röda Korsets ungdomsförbund är några av de organisationer som ingår i Nätverket för Barnkonventionen med syfte att stärka konventionen i Sverige.

1989 den 20 november antog FN: s generalförsamling Konventionen om Barns Rättigheter, exakt trettio år efter antagandet av Deklarationen om Barnets Rättigheter. Det tog tio år att arbeta fram Konventionen av Barns Rättigheter (Bäckström 1993). Till skillnad från FN: s Deklaration om Barns Rättigheter är Barnkonventionen bindande för de länder som ansluter sig till den (Hammarberg 1990).

Enligt *Mänskliga rättigheter för barn* (2000) har ingen konvention tidigare fått en så stor anslutning som Barnkonventionen fick snart efter att den antagits. 191 stater har anslutits till konventionen, det är bara Somalia och USA som inte anslutit sig till den. Sverige var år 1990 en av de stater som var först att ratificera den, och i och med det åtagit sig en internationellt bindande förpliktelse. Det innebär att man är skyldig att vidta åtgärder för att rättigheterna ska genomföras och åligga alla barn i landet.

Hammarberg (1990) berättar att man började arbeta med Barnkonventionen för att man börjat se på barnen annorlunda. Man var mer medveten om barns psykiska behov och uppfattningen om att barn och vårdnadshavare inte alltid hade samma intressen började uppmärksammas. Det blev mer tydligt att det fanns barn som for illa inom sin egen familj.

Barnkonventionen innehåller 54 artiklar (se bilaga 1) och en inledning som sammanfattar de principer som varit vägledande i arbetet av konventionen. De tretton sista artiklarna innehåller bestämmelser om t ex övervakning och hur konventionen antas av ett land.

Barnkonventionen har blivit ett verktyg för att skapa ett samhälle som i alla sina delar visar respekt för barnet. Den bygger på fyra viktiga huvudprinciper:

- att barnet har rätt till likvärdiga villkor, artikel 2
- att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut, artikel 3
- att barnet har rätt till liv och utveckling, artikel 6
- att barnet har rätt att säga sin mening och få den respekterad, artikel 12

Genom Barnkonventionen stärks barnets roll både i familjen och i samhället (*Mänskliga rättigheter för barn* 2000).

Bäckström (1993) talar om att Barnkonventionen ser på barnet i en helhet och omfattar varje enskilt barns rättigheter. Barnperspektivet tar fasta på att barnet är en människa med egna rättigheter, att det har speciella behov, är unika och att det behöver stöd och skydd.

I *Mänskliga rättigheter för barn* (2000) togs det upp att begreppet barnperspektivet har fått ett ökat intresse inom samhällsdebatter och inom forskning. Barnperspektiv är ett flertydigt uttryck och innefattar i varje fall tre olika dimensioner. I grunden handlar det om barns och ungas egen syn på sin tillvaro, denna dimension av begreppet får sällan göra sig gällande. När de flesta vuxna talar om begreppet handlar det om hur de själva ser på barn och barndomen. Och ännu en dimension av begreppet är samhällets generella syn på barn och barnpolitik. Barnkonventionens artikel 3 om barnets bästa i främsta rum och artikel 12 om barnets rätt att säga sin mening är båda grunden i ett barnperspektiv som utgår ifrån barnet själva (a a).

Barnkonventionen är en bindande överenskommelse mellan de stater som har ratificerat den. I Sverige har staten delat ut många ansvarsområden som rör barn och ungdomar till myndigheter, kommunen och landsting. Men det är ändå staten som genom regeringen har det största ansvaret för att konventionen förverkligas i landet.

I artikel 4 i Barnkonventionen står det att alla lämpliga åtgärder ska vidtas vad det gäller lagstiftning, administrativa förfaranden och andra åtgärder så att de blir överensstämmande med konventionen. (*Mänskliga rättigheter för barn* 2000)

Mänskliga rättigheter för barn (2000) berättar att då man godkänner Barnkonventionen blir den folkrättsligt bindande, ett internationellt åtagande har gjorts att följa bestämmelserna i konventionen. Barnkonventionens rättigheter ska på ett eller annat sätt förenas med den nationella lagstiftningen. Detta blir lämnat till varje stat, de ska använda alla lämpliga lagstiftningsåtgärder. Det har skett en del ändringar i den svenska lagen efter Barnkonventionen, artikel 12 har arbetats in i utlänningslagen och i föräldrabalken.

Barnkonventionen är inte svensk lag, domstolar och myndigheter är inte bundna av den. Men när man tolkar lagen ska konventionsbestämmelserna användas, detta går att läsa i *Mänskliga rättigheter för barn*.

1991 bildades FN:s barnkommitté som har till uppgift att granska hur konventionsstaterna följer konventionen. Kommittén träffas vid tre tillfällen per år i Genève, i ungefär fyra veckor varje gång. Det länder som förenat sig till konventionen ska regeringen två år efter det och sedan vart femte år rapportera till barnkommittén om de åtgärder som vidtagits för att uppfölja förpliktelseerna. Sverige lämnade in sin första rapport 1992 och den andra 1997. I den sistnämnda var barnkommittén positiv till Sveriges insatser för att förverkliga konventionen, särskilt för att en parlamentarisk kommitté haft i uppdrag att granska lagstiftningen så att den stämde överens med Barnkonventionen. Men Sverige fick också ta emot en del kritik från barnkommittén som de skulle förbättra.

Det finns vissa brister i tillämpningen av Barnkonventionen, det kommer ofta rapporter om beslut från olika myndigheter där det kan ifrågasättas om de haft ett barnperspektiv med i beslutet. Det kan t ex gälla beslut i vårdnads- och umgängestvister där man inte tagit hänsyn till vad barnets egen vilja.

Barnkonventionen gäller alla samhällssektorer och Barnkonventionen ska föra in ett barnperspektiv i alla beslutsprocesser och i alla verksamheter (a a).

Mänskliga rättigheter för barn (2000) skriver att stora delar av det samhälleliga ansvaret för barn och unga vilar på landsting och kommuner och därför har de beslut på denna nivå stor betydelse för barns uppväxtvillkor. Därför är det viktigt att dessa använder sig av Barnkonventionen i beslut som tas. I framförallt kommuner märks ett större intresse för att arbeta med Barnkonventionen i planering och beslutsprocesser, men det är stor skillnad mellan kommuner hur långt de har kommit med att införa konventionen.

Hösten 1999 var det 150 kommuner/landsting som arbetade med att föra in Barnkonventionen i verksamheten. Flera kommunala policydokument har arbetats fram där kommunens barn- och ungdomspolitik med utgångspunkt i Barnkonventionen fastslås. Dessa dokument ser olika ut, vissa har tydliga mål kopplade till konkreta insatser och andra har mer allmänna mål. Kommunerna använder sig av olika metoder för att föra in Barnkonventionen som t ex barnbilagor till budget och verksamhetsplan, barnchecklistor och nämndöverskridande samarbete (a a).

5.1.1 Artikel 12 i FN: s Barnkonvention

"1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmättas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurregler, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet" (Edenhammar m.fl. 1994:120).

Bäckström (1993) skriver att artikel 12 är en av de viktigaste artiklarna i Barnkonventionen och att den uttrycker en barnsyn som att barnet är en egen individ med fullvärdigt människovärde.

Mänskliga rättigheter för barn (2000) beskriver att artikeln är uppdelad i två delar. I den första betonas barns och ungdomars rätt till delaktighet och inflytande i alla frågor som rör dem. I alla frågor som rör barn har de rätt att föra fram sin egen syn på situationen. I artikeln ligger också en utvecklingsaspekt som innebär att barnets åsikter ska ha betydelse i förhållande till ålder och mognad. De synpunkter som barnet för fram ska påverka beslutet.

I den andra delen handlar det om på vilket sätt barnets ska ges möjlighet att få komma till tals. Det tydliggörs att rätten för barnet att framföra sina åsikter ska gälla i alla beslut antingen om de tas i domstolar eller i andra administrativa förfaranden.

I artikel 12, barnets rätt till åsiktsfrihet och rätten att bli hörd får barnet en egen identitet skild från vårdnadshavaren. Barnet ses som en egen individ med egna åsikter och tankar, och har också rätten till att fritt uttrycka dessa och bli hörd i alla frågor som rör barnet (Bäckström 1993).

Bäckström anser att vuxna måste lyssna på barnets åsikt t ex var barnet vill bo vid en skilsmässa. Barnet har även rätt att få en förklaring om det inte kan bli så som det önskat.

I den del av konventionen som rör rätten att bli lyssnad på talar man om att barn har rätt att uttrycka sina åsikter i allt som rör deras liv och att åsikterna ska respekteras. Barnets ålder och mognad ska självfallet tas i beaktande i bedömningen av det som barnet har uttryckt. Det sägs även att barnets önskan inte alltid ska uppfyllas. Det står i konventionen att man ska lyssna till vad barnet har

att säga angående sitt eget liv och att respektera barnet. Därför ska de vuxna visa barnet den respekten genom att förklara varför det inte alltid kan bli som barnet önskar (a a).

Mänskliga rättigheter för barn (2000) skriver om att rätten att uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör barnet är ett av Barnkonventionens mest angelägna budskap och det tydliggör barnet som subjekt med en egen mening som ska respekteras. Denna rättighet gäller även mycket små barn, i den mån som barnet är i stånd att uttrycka en åsikt. Artikeln betonar barns och ungdomars rätt till inflytande och medbestämmande i samhället.

Artikel 12 handlar om alla beslut som rör barnet. De har rätt till inflytande över beslut som rör den personliga situationen och över beslut i närmiljö- och samhällsfrågor.

FN: s barnkommitté har understrukit vissa områden där det är särskilt viktigt att barn får delta i beslutsfattandet. Det gäller beslut på övergripande nivå som samhällsplanering och beslut som fattas på lokal nivå inom kommunerna. Det är också viktigt att barn och ungdomar får vara med och påverka beslut och planering som gäller deras egen vardag som inom skolan (a a).

Mänskliga rättigheter för barn (2000) tar upp att i diskussionen om barns och ungas rätt till delaktighet och inflytande framkommer det ibland en oro att vi med stöd i Barnkonventionen ger barn och unga ett för stort ansvar. Visst kan en sådan oro vara befogad i den mån barn tvingas ta ställning till samhällsfrågor som de inte har möjlighet att överblicka konsekvenserna av. Andra situationer där barn kan få för stort ansvar gäller beslut i konflikter mellan föräldrar när det gäller t.ex. vårdnad eller umgänge (*Mänskliga rättigheter för barn*). Önsknings- och synpunkter från barnen själva när det gäller frågor som rör dem är kanske den viktigaste delen i ett beslutsunderlag. Bedömningen av vad som kan anses vara ett barns bästa i en viss situation ska alltid göras av vuxna som har ansvaret för beslutet. Om vuxna avsägar sig ansvaret att fatta ett beslut och istället lägger över ansvaret på barnet, bli Barnkonventionens intentioner missbrukade. Rätten för barn och unga att uttrycka sina åsikter ska ses just som en rättighet men inte som en skyldighet (a a).

Modig (2003) tar upp att artikel 12 i Barnkonventionen inte handlar om barns rätt att fatta beslut utan den handlar om att barn har rätt att uttrycka sin åsikt. Deras åsikter ska vara betydelsefulla i relation till barnets ålder och mognad men detta innebär inte enligt henne att barn själva ska besluta. Naturligtvis finns det situationer där barn själva ska ha möjlighet att bestämma och lära sig att ta ansvar för vad det innebär att själva fatta ett beslut.

Ibland händer det att barn ställs inför omöjliga val i stora livsavgörande frågor t ex när föräldrar skiljs. Det är oerhört smärtsamt att välja mellan sina föräldrar, vem orkar bära ett ansvar att välja bort en människa som man älskar till förmån för en annan frågar sig.

I forskning och i utredningar som har gjorts om barns villkor är det i skrämmande liten utsträckning som barnen själva fått komma till tals menar Ladberg & Torbjörnsson (1997). Ofta är det så att det enbart är vuxna runt barnen som uttalat sig om hur barnen har det. Att de vuxna måste på allvar fråga hur barn har det ser Ladberg & Torbjörnsson som en första skyldighet för de vuxna. En andra skyldighet är att lyssna och dra slutsatser av barnens svar. Vi vuxna kan inte gärna

ställa frågor och sedan strunta i att ta konsekvenserna av svaren. Att förvalta det som barnen anförtrott oss innebär ett stort ansvar. Vi måste fråga oss vad vi kan göra för att de ska få det bättre.

Edenhammar (1994) hävdar att artikel 12 handlar om barnets väg till att bli en mogen deltagare i samhället men också i vilken utsträckning de vuxna är beredda att släppa in och respektera barnet.

Barnen själva har ofta insikter som kan ge oss vuxna lösningen på deras problem om vi bara ger oss tid att lyssna menar Ladberg & Torbjörnsson (1997). Det gäller att stödja utvecklingen av olika former för hur barnen kan göra sina röster hörda, hur de kan dela med sig av sina egna perspektiv och erfarenheter. Enligt Barnkonventionens artikel 12 har vi också skyldighet att stödja detta.

Modig (2003) talar om att nästan alla frågor som bestäms lokalt, nationellt eller internationellt rör i någon mening barn. Det är viktigt att börja där barnet befinner sig för att barnets inflytande ska bli verkligt, att man börjar t ex i familjen och i lokalsamhället. För att det ska fungera med barns inflytande måste det finnas plats för en dialog mellan barn och vuxna, informationen måste vara anpassad för barn och forum måste finnas där barn kan arbeta med inflytande. Varje barn har rätt till inflytande då det gäller barnets privata förhållande t ex boendefrågor och i vilken skola de ska gå. Men även då det handlar om kollektiva beslut som rör barn t ex skolgårdars utformning och kommuntrafiken (a a).

När barns villkor diskuteras i olika sammanhang behöver det inte vara så att barn rent fysiskt måste vara närvarande, bara för att de har rätt till deltagande. Men målet är att barnens erfarenheter och synpunkter ska redovisas i alla sammanhang där barns villkor diskuteras och planeras.

För både barn och vuxna är det viktigt att andra visar allvarligt intresse för våra erfarenheter och åsikter. Vi känner oss viktiga och uppskattade då, det uppmuntrar oss att formulera våra åsikter och att dra slutsatser av våra erfarenheter.

För att barnen ska kunna förändra sina liv måste de vuxna ge dem redskap som kan bestå av t ex kunskap om sina rättigheter (a a).

Modig (a a) tipsar om att för att underlätta barns rätt till inflytande vid beslut som rör barn kan man ge barn tillfällen att diskutera i mindre grupper och dokumentera deras synpunkter för att sedan skicka vidare dessa till beslutsfattare. Hon föreslår att för att barn ska få verkligt inflytande bör några saker vara uppfyllda. För att barnen ska kunna bilda en egen uppfattning och ta ställning måste de få begriplig och väsentlig information. För att kunna reflektera över och diskutera frågan måste de få tillräckligt med tid och barnen ska få tydlig kunskap om vilka möjligheter de har till inflytande. Alla i gruppen måste få lika möjligheter till att framföra sina synpunkter. Modig tycker att man kan ställa sig frågan hur barnets synpunkter har redovisats i beslutsunderlag. Har barnen fått möjlighet att uttala sina åsikter t ex skriftligt eller i möten med beslutsfattare?

Man kan fråga hur barnen själv ser på sina möjligheter att påverka beslut som rör dem. Finns det elevråd, ungdomsråd m.m. där barn regelbundet har möjligheter att framföra sina åsikter? Behövs fler former där barn och ungdomar kan påverka de beslut som rör dem?

Vilka möjligheter finns det för barnet att påverka själva? Modig ställer sig frågan vilka möjligheter barn som är i situationer som t ex skilsmässor eller inom socialtjänsten har att föra fram sina åsikter och beskriva den situationen de

befinner sig i? Bemöter man barn med respekt för sina erfarenheter kan man fråga sig? Modig hävdar att det finns flera studier som visar att barn som omhändertags för samhällsvård nästan aldrig tillfrågas varken före, under eller efter omhändertagandet. Det kan vara så att barnet blir hämtat i bil utan att tala om vart barnet ska, hur länge det ska vara borta eller varför det hela sker. Om barnet är i fosterhem kan det vara att socialtjänsten som besöker samtalar med fosterhemmet om barnet. Barnet själv får sällan möjlighet att enskilt prata med socialsekreteraren (Modig 2003).

5.2 Barnombudsmannen

Sverige fick sin första Barnombudsman den 1 juli 1993. Det framhölls i flera motioner att det saknades en företrädare för barn som skulle bevaka barnens intressen med stöd av lagen.

(http://www.bo.se/adfinity.aspx?pageid=42&tpl=print_allman.tpl&menu=false)

I lagen om Barnombudsmannen står att barnombudsmannens uppgift är att bevaka frågor som angår barns och ungdomars rättigheter och intressen. Ombudsmannen ska uppmärksamma att lagar och andra författningar samt deras tillämpning stämmer överens med Sveriges åtaganden enligt Förenta Nationernas Konvention om Barns Rättigheter (*Mänskliga rättigheter för barn* 2000).

Barnombudsmannens ansvarsområde är alla de frågor som rör barn och ungdomar. Grunden för deras arbete är Barnkonventionen. Barnombudsmannen ska underlätta för barns och ungas rättigheter och intressen i samhället. Barnombudsmannen är en fristående, självständig och partipolitisk neutral myndighet, det är barnets perspektiv som de representerar. Barnombudsmannen kan fritt arbeta med frivilligorganisationer vilket de har gjort sedan tillkomsten. En av deras viktigaste uppgift är att representera barn och ungdomar i den allmänna debatten och arbeta för att de unga själva får komma till tals. Barns synpunkter samlar de in genom enkäter, studier, brev- och telefonkontakter. De besöker även skolor, fritidshem och andra ställen där barn och ungdomar vistas. Det finns också en särskild telefonlinje till Barnombudsmannen som de kan ringa till gratis och ställa frågor om sina rättigheter och få råd om vart de kan vända sig i olika situationer (a a).

En annan viktig uppgift Barnombudsmannen har enligt *Mänskliga rättigheter för barn* är att delta i den allmänna debatten, skapa opinion för viktiga frågor och påverka politikerna, beslutfattarna och allmänhetens förhållningssätt till barn och ungdomsfrågor. Det gör de t ex genom att skriva debattartiklar, påverka beslutsfattare, uppvakta utredningar och arrangera konferenser och seminarier. De föreslår ändringar i lagstiftningen för att få en bättre samklang mellan Barnkonventionen och svensk lag. Barnombudsmannen har tre huvudområden som de bevakar och påverkar: Barnkonventionen information, genomförande och tillämpning, barn i utsatta situationer ex. mobbning och sexuella övergrepp och inflytande för barn och unga i skola och samhälle.

5.3 Några lagar, avtal och referensramar kring artikel 12

Att barn och ungdomar ska ha rätt till inflytande står i flera olika dokument som på olika sätt tar upp barns rätt att göra sig hörda. Först och främst finner man detta i FN: s Barnkonvention artikel 12, men eftersom vi redan redovisat den i ett eget

avsnitt tar vi inte upp den här. Nedan följer exempel vart man kan finna barns rätt till inflytande.

Agenda 21 är en handlingsplan som betonar barn och ungdomars deltagande i beslutsprocesser. Alla de som fattar beslut på alla nivåer både lokalt och nationellt ska söka samråd med ungdomar i miljöpolitiska beslut (Hamrell 2003).

Hamrell tar också upp att skollagen uttrycker att eleverna ska ha inflytande över hur utbildningen utformas. I grundskolan ska elevernas inflytande vara beroende av ålder och mognad, men i gymnasieskolan finns inget sådant tillägg i lagen utan där ska alla ha inflytande i utbildningen. I skollagen står det klart och tydligt att eleverna ska ha inflytande i utbildningen och därför innebär det att beslutsfattare inom skolan är tvungna att ta hänsyn till elevernas åsikter. Detta gäller både allmänna frågor som t ex lokaler och skolgårdar men också i beslut när det gäller innehållet i och formerna för utbildningen (a a).

I läroplanen (Lpo 94) står det att de demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig skall omfatta alla elever. Och enligt skollagen ska alla som arbetar i skolan verka för demokratiska arbetsformer. En del av skolans riktlinjer säger att alla som arbetar i skolan skall främja elevernas vilja och förmåga till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön. I Lpo 94 står också att läraren skall se till att alla elever oavsett kön, och social och kulturell bakgrund får ett verkligt inflytande på t ex arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll. Detta inflytande ska öka med stigande ålder och mognad. Lärarna skall vidare planera undervisningen tillsammans med eleverna och förbereda dem för delaktighet och medansvar för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle (Läroplanen Lpo 94).

Arbetsmiljölagen är en lag som ska förebygga olycksfall och ohälsa i arbetet och även gynna till en god arbetsmiljö. Skolorna och förskolorna inkluderas också av arbetsmiljölagen som ger barn och ungdomar viss rätt till inflytande över bland annat arbetsmiljöarbetet. Att få vara med att påverka det som rör ens liv är en mänsklig rättighet och elevinflytande är viktigt först och främst därför. Sedan tillbringar man en stor del av sin tid just i skolan och även på grund av det är det viktigt med elevinflytande. Det är viktigt att man känner sig respekterad i sin skola och att man känner att man har makt över sin situation där. Får eleverna själva vara med att planera undervisningen blir det också roligare att gå i skolan plus att man lär sig mer (*Arbetsmiljön i skolan*).

Kommunallagen tar upp att det är de kommunala nämnderna som ska se till att brukarna ska få ge sin syn på olika saker och ingenting säger att ungdomar under 18 år inte kan delta i olika typer av samrådsgrupper. Kommunala ungdomsråd är en vanlig typ av samrådsgrupp. I kommunallagen ges det utrymme för barn och ungdomar att få inflytande både genom villkorad delegation och genom kommunala självförvaltningsorgan. I dessa fall ges barn och ungdomar möjlighet till inflytande genom särskilda beslut i fullmäktige. Alla som är folkbokförda i kommunen oavsett ålder kan väcka en fråga och om kommunen infört förslagsrätt är fullmäktige skyldig att ta upp frågan inom ett år (Hamrell 2003).

Nedanstående lagtexter är hämtade ur Ewerlöf & Sverne (1999), de som står i kursiv stil är direkt tagna medan vi har förkortat ner övriga.

I Föräldrabalken (1949:381) kapitel 4 står det om adoption.

5 § Den som har fyllt tolv år får ej adopteras utan eget samtycke. Sådant samtycke behövs dock inte, om den som skall adopteras

- 1. är under sexton år och det skulle skada honom eller henne att bli tillfrågad, eller*
- 2. är varaktigt förhindrad att lämna samtycke på grund av en psykisk störning eller på grund av något annat liknande förhållande. Lag (1991:1546).*

6 § Vid bedömningen av om det är lämpligt att adoptionen äger rum skall rätten, även när barnets samtycke inte behövs, ta hänsyn till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad.

10 § Socialnämnden i den kommun där sökanden är folkbokförd skall, om det inte är olämpligt, söka kartlägga barnets inställning och redovisa den för rätten.

I Föräldrabalken (1949:381) kapitel 6 står det om vårdnad, boende och umgänge.

2 b § Vid avgörande enligt detta kapitel av frågor som rör vårdnad, boende och umgänge skall hänsyn tas till barnets vilja med beaktande av barnets ålder och mognad. Lag (1998:319).

11 § Vårdnadshavaren har rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Vårdnadshavaren skall därvid i takt med barnets stigande ålder och utveckling ta allt större hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Lag (1983:47).

19 § Rätten skall se till att frågor om vårdnad, boende och umgänge blir tillbörligt utredda. Den som verkställer utredningen skall, om det inte är olämpligt, söka klarlägga barnets inställning och redovisa den för rätten. Barnet får höras inför rätten, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras. Lag (1998:319).

I Föräldrabalken (1949:381) kapitel 21 står det om verkställighet av domar, beslut eller avtal om vårdnad, boende eller umgänge m.m.

5 § Har barnet fyllt tolv år, får verkställighet inte ske mot dess vilja utom då länsrätten finner det nödvändigt av hänsyn till barnets bästa. Detsamma gäller, om barnet ännu inte har fyllt tolv år men har nått en sådan mognad att dess vilja bör beaktas på motsvarande sätt. Lag (1983:485).

I Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga står det i 36 § om att när den unge har fyllt 15 år, har han rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden i denna lag. Barn som är yngre än 15 år bör höras, om det kan vara till nytta för utredningen och det kan antas att barnet inte tar skada av att höras. Lag (1996:1648).

I Socialtjänstlagen (1980:620) står det i 56 § att barn som har fyllt 15 år enligt denna lag har rätt att föra sin talan i mål och ärenden och barn som är yngre bör höras om det är så att det kan vara till nytta för utredningen och om barnet inte kan ta skada av det.

Ewerlöf & Sverne (1999) talar om att man kan se Barnkonventionen i den svenska lagen. I artikel 12 står det att barnets åsikter ska ha betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad stämmer det väl överens med vad som står i den svenska lagstiftningen om föräldrars rättigheter och skyldigheter.

Vårdnadshavaren har både rätt till och skyldighet att bestämma när frågor handlar om barnets personliga angelägenheter. Men vårdnadshavaren skall trots det, i det

sammanhanget ta hänsyn till barnets synpunkter och önskemål. Detta är någonting som särskilt framhålls. Och i takt med barnets stigande ålder och mognad ska vårdnadshavaren ta allt större hänsyn (a a).

När det handlar om vårdnadstvist och barnets bästa är det så att vårdnadstvisten bör avgöras efter en mångsidig helhetsbedömning av vad som är barnets bästa. Ewerlöf & Sverne (1999) skriver att en faktor som borde vara av stor betydelse i en vårdnadstvist är vad barnet självt anser. Men det är ett problem att veta vad som är barnets verkliga vilja då det kan påverkas till att ha olika viljor olika stunder och det kanske inte alltid stämmer med barnets verkliga behov och intresse. Då barnets vilja kan påverkas bör det, vad barnet uttryckt som sin vilja aldrig bli helt utslagsgivande då det handlar om bedömning av en vårdnadsfråga. Istället får barnets vilja vägas in i en helhetsbedömning som en viktig beståndsdel för vad som är överensstämmande med barnets bästa (a a).

När det gäller utredningar och dokumentation som rör barn talar Ewerlöf & Sverne (1999) om att det finns ett flertal bestämmelser i SoL som handlar om hur utredningar som rör barns behov av hjälp eller stöd ska gå till. Två av bestämmelserna är grundläggande, i den ena sägs det att när det handlar om åtgärder som rör barn ska det särskilt tas hänsyn till vad barnets bästa kräver. Den andra bestämmelsen som är grundläggande handlar om att då en åtgärd rör ett barn ska den inställning som barnet har så långt som det går kartläggas. Med beaktande av barnets ålder och mognad skall det tas hänsyn till barnets vilja. Till denna bestämmelse kan FN:s Barnkonvention, artikel 12 kopplas eftersom den betonar barns rätt att komma till tals i frågor som rör dem själva (a a).

Ifall det är så att en underårig är i behov av stöd, hjälp eller skydd har socialnämnden enligt Socialtjänstlagen skyldighet att ge detta. Så långt som det är möjligt ska socialnämnden jobba för att lösa de problem som finns på frivillig väg, vilket betyder att problemen ska försöka lösas i samråd med de enskilda människorna. I Socialtjänstlagen § 9 sägs det att de insatser nämnden ska ge den enskilda ska både utformas och genomföras tillsammans med honom och det står också att när en åtgärd berör barn, skall barnets inställning så långt det är möjligt kartläggas. Man ska vidare ta hänsyn till barnets ålder med beaktande till barnets ålder och mognad. Att barnet har rätt att uttrycka sin åsikt när det gäller saker som berör det personligen innebär att barnets inställning skall klargöras utan att barnet sätts i svåra valsituationer. Socialtjänstens uppgift är här att skaffa sig en bild av barnet och hans eller hennes behov. Men barnet får emellertid inte pressas på synpunkter (a a).

Ewerlöf & Sverne (1999) skriver att domstolar och andra myndigheter i Sverige inte är direkt bundna av Barnkonventionens regler då de rättar sig efter de lagar och den rättspraxis som gäller. Trots detta får ändå Barnkonventionen ett stort inflytande över domstolars och andra myndigheters beslutfattande. Regeringen är skyldig att se till att svensk lagstiftning stämmer överens med Barnkonventionens regler. Det är viktigt att den som ska bestämma i frågor som rör barn känner till principerna i Barnkonventionen så den kan påverka beslutsfattaren.

6. RESULTATREDOVISNING

I nedanstående avsnitt, 6.1 har vi tagit all information från *Vikten av att lyssna*. Hamrell (2003) har där sammanställt hur några ungdomar upplever och ser på sitt inflytande i skolvärlden. Skillnader kan vara stora mellan olika skolor men det finns vissa generella tendenser menar Hamrell.

Rädda Barnen är en frivillig organisation som kämpar mycket för barnrättigheter och bildar opinion för att förbättra barns villkor i samhället. Därför har vi valt att ha med just Rädda Barnen i vår studie och vi skriver kort om organisationen i avsnittet 6.2.

6.1 Att lyssna på barn i skolan, ett exempel

Det som eleverna främst vill kunna påverka i skolan är undervisningen. Skolmiljö, mobbning och jämställdhet kommer i andra hand.

”Jag vill ha inflytande över saker som är materiella, t ex om man vill ha nya papperskorgar eller speglar till omklädningsrum. Men sen vill jag ha inflytande över själva studiesituationen, vilket jag tycker nästan är det viktigast”. My, 16 år Skarpnäck (Hamrell 2003:9).

Hur mycket inflytande som eleverna vill ha varierar, en del kan tänka sig att skolledningen behåller den formella makten om bara eleverna får ha ett konkret inflytande över undervisningen. Andra kan tänka sig att ha ett övergripande inflytande när det gäller allt utom budgeten. Sedan finns de eleverna som vill att de i alla skolans frågor ska ha sista ordet.

I en skola i Östersund är det eleverna som bestämmer, där finns en lokal styrelse där eleverna är majoritet. Eleverna har t ex gjort om sin skolgård, skaffat nytt bibliotek och bestämt att en arbetsplan i samarbete med läraren ska göras om hur undervisningen ska se ut. Att undervisningen ska bli så intressant och lättillgänglig som möjligt är målet på skolan. En elev på den skolan, Daniel 17 år tycker att det viktigaste är utbildningssättet. Han menar att det viktigaste är hur det går till när man lär sig, att lärarna inte bara ska berätta att så här är det.

Beroende på hur mycket inflytande eleverna redan har varierar det vad som står högst på önskelistan. Många elever är engagerade i den sociala miljön på skolan och gör där redan en insats, främst när det gäller mobbning.

Enligt Hamrell skiljer det sig mycket när det gäller hur mycket elevernas ord väger in beroende på vilken skola eleverna går på. Vissa skolor har det som en självklarhet att eleverna ska vara med och planera undervisningen medan andra inte har någon elevdemokrati i skolan.

”Jag tycker att jag har stor möjlighet att påverka. Jag är ordförande i den lokala styrelsen på min skola. Det är en styrelse som består av både elever och lärare, och även rektor, men eleverna är i majoritet för att det ska vara elevdemokrati. Vi är det högsta beslutande organet, rektor och ledning kan inte köra över oss egentligen”. Daniel, 17 år, Östersund (Hamrell 2003:10).

”Jag tror att jag har varit med om en svensklärare som gett oss inflytande i att planera i vilken ordning vi ska läsa kapitlen. Det är det närmaste inflytande jag varit med om”. Kalle, 16 år, Gävle (Hamrell 2003:10).

I de flesta skolor har elever möjlighet att påverka den fysiska miljön. En ganska typisk bild av elevrådets vanligaste verksamhetsområden är att de brukar anordna temadagar, måla om och vara med och påverka inköp.

Lärarens inställning blir mer viktig desto mindre demokratiskt en skola fungerar. En positiv lärare kan mildra situationen till en del om ledningen har en negativ inställning till elevinflytande.

Som sagt vill elever diskutera mer om sin studiesituation än om hur skolmiljön ska vara. Enligt eleverna är det så på ganska många skolor att man kan diskutera öppet hur det ska se ut i klassrum men eleverna känner att de inte får komma till tals när det rör undervisningen. Det är vanligt att vissa frågor hålls utanför elevinflytandet eller också begränsas det till saker som inte betyder så mycket. Inte ens ett minimum av inflytande tillåts vissa gånger. *"De frågade vad vi ville ha för lektioner på elevens val. Vi kom med 20-30 förslag. Bara deras förslag kom med och såna saker gör en så förbannad!"*. Loella, 15 år, Lödöse (Hamrell 2003:11). Det finns svårigheter med att elever ska få vara med att påverka skolsituationen och My, 16 år på en skola i Skarpnäck säger att det främst beror på två saker. För det första menar hon att den ena orsaken beror på att eleverna på hennes skola inte har förstått att de ska få vara med att bestämma. Det tror My beror på att de aldrig har känt någon riktig demokrati på sin skola, alla har bilden av att det är ledningen som ska bestämma och ingen har reflekterat över att de själva ska vara med och påverka sin vardag. För det andra tror My att en annan orsak till svårigheterna kan bero på att hennes rektor och skolledningen vill ha makt, eftersom de stoppar eleverna ganska mycket.

En annan elev på en skola i Lödöse tror att de kanske inte vill att eleverna ska vara med och tycka så mycket eftersom elever har blivit så engagerade sista tiden. Hon tror att det skulle kunna vara så att de har blivit rädda för eleverna på grund av att de vet att elever står på sig för det som de tycker.

Elever är medvetna om att det kostar energi att tänka om och att förändringar kan vara komplicerade. De funderar över varför vissa av deras lärare har lättare att godta förändringar än andra.

"Jag har kommit på att det finns en åldersgräns för om lärare ska orka tänka om eller ej. Den ligger runt femtio. Är lärarna över femtio och har jobbat på samma sätt i hela sitt liv – då finns det inte en chans". Moa, 16 år, Kalmar Ungdomsråd (Hamrell 2003:13).

Det finns elever som tycker att man ska ge elevrådet mer att säga till om för att öka elevens inflytande i skolorna. Men mer makt till eleverna räcker inte alltid menar Hamrell, barn som känner till sina rättigheter är inget som sker automatiskt, det behövs kunskap också.

Det är inte alla skolor som har överseende med den tiden det tar från lektionerna för att vara med i elevråden inte heller stödjer dom att elever har möjlighet att åka på konferenser, kurser och möten. Ungdomarnas egna förslag på detta är att elevdemokrati ska bli ett ämne i skolan t ex som kan gå under elevens val. Ett annat förslag för att göra det lättare för arbetet med ökat elevinflytande är att skolan anställer någon som arbetar med dessa frågor.

Det viktigaste är ledningens inställning, detta är någonting som flera elever säger. Även lärarnas arbete för elevinflytande underlättas om de har stöd från ledningen.

Vinster med att lyssna på eleverna blir många. Den ger ökad trivsel, genom att eleverna kan påverka. Även undervisningen blir roligare när de själv får vara med att planera den. Vilket i sin tur leder till att lärarna blir gladare och då sätts det

igång en positiv spiral. Om lärare frågar efter elevers åsikter vinner de fort uppskattning och respekt som smittar av sig och skapar engagemang.

”En lärare som är rolig, vardaglig och väldigt engagerad i sitt arbete får oss engagerade. Sånt ser jag upp till. Jag har verkligen respekt för henne- hon har fått det hela att fungera- till skillnad mot andra. Hon undrar ”vad tycker du”?”.

Abtin, 16 år, Göteborg (Hamrell 2003:15).

Hamrell frågar sig om den makt eleverna får skulle kunna urarta om den inte får några begränsningar. Men hon tror inte det för eleverna är medvetna om att skolan också är en arbetsplats. Att det handlar om kommunikation, samarbete och kompromissvilja är någonting som de flesta eleverna pratar om.

6.2 Rädda Barnen

Lundström skriver i Bäck-Wiklund & Lundström (red) (2001) att frivilliga barnavårdsorganisationer som Rädda Barnen och Barnens rätt i samhället (BRIS) spelar en viktig roll när det gäller barns och ungas villkor. Dessa har representerat en rörelse för barns rättigheter som vuxit fram sedan 1970-talet.

Äldre tidens barnavårdsorganisationer såg barn som passiva objekt medan de nya organisationerna företräder barnen, lyssnar på dem och ger dem en egen röst.

Rädda Barnen och BRIS förknippas ofta med begrepp som barnets bästa och barnperspektiv. I och med dessa begrepp har det skett viktig förändring i synen på barn. Lundström menar att man nu ser barn som självständigt handlande subjekt som tidigt kan integrera med omvärlden, istället för att barn är passiva objekt för vuxnas uppfostran. Bakom begreppen finns en strävan att vara ombud och företrädare barn och unga men det finns också en strävan att låta barn och ungdomar själva träda fram och tala med egna röster.

Forsberg (1969) talar om att en kvinna med namnet Eglantyne Jebb (som inom kort skulle bli Rädda Barnens grundare) tillsammans med sin syster kämpade för barns rättigheter i England under första världskriget. Systrarna väckte förslag om att en helt opolitisk underkommitté skulle utses för att skapa en fond för hjälp åt barn menar Forsberg. Denna självständiga organisation fick namnet Save the Children Fund. Författaren berättar vidare att i augusti 1919 kom en dam från Save the Children Fund i England till Sverige för att göra vad hon kunde för att det skulle startas en Save the Children Fund i Sverige också. Hon kontaktade pressen, höll föredrag om barnen i nöd och kontaktade inflytelserika män och kvinnor. Resultatet blev att fyra kvinnor i oktober samma år samlades till ett rådslag. Svenska Rädda Barnen bildades 1919 i Genève och där fick Unionen sin form under tre dagar där beslut skrevs och stadgar formulerades, diskuterades och antogs. Det var stadgar som senare inom bara något år skulle koncentreras till Barnens Rättigheter och i den formen bli summan av Rädda Barnens strävan och krav för barnens del, detta författar Forsberg.

Rädda Barnen är en partipolitiskt och religiöst obunden folkrörelse som kämpar för barns rättigheter, deras arbete är inriktat på att påverka och förändra samhället för barnets bästa. Riksförbundet består av 85 000 enskilda medlemmar som är organiserade i ca 300 lokalföreningar. Rädda Barnens viktigaste resurs för att kunna bevaka barns rättigheter lokalt är medlemmarna som organiserar sig i små och stora projekt (*Rädda Barnens verksamhetsberättelse 2002 2003*).

I verksamhetsberättelse står det att arbetet som Rädda Barnen utför inriktas främst på de barn som har det allra svårast. De viktigaste målen är att barn inte utsätts för diskriminering, exploatering, våld och övergrepp. Att barn ska kunna göra sina

röster hörda och ha inflytande över sin situation. Att barn tillförsäkras en trygg och hälsosam uppväxt och ett lärande som ger självförtroende och relevant kunskap.

Rädda Barnen stödjer lokala organisationer i deras arbete för barns rättigheter enligt *Rädda Barnens verksamhetsberättelse 2002 (2003)*. De ser hur störet av det civila samhället är ett viktigt led i att kunna påverka makthavare och de ser hur nya lagar tar hänsyn till Barnkonventionen och hur barn i mycket utsatta situationer diskrimineras allt mindre.

Det står beskrivet i verksamhetsberättelsen att Rädda Barnen har valt att kombinera fyra metoder att arbeta efter för att få ut mesta möjliga av de resurser de har. Arbetsmetoderna är först faktainsamling och analys då Rädda Barnen bygger sitt arbete och sina ställningstaganden utifrån att aktivt bevaka omvärlden, på kunskaper från sina egna och andras studier och erfarenheter men också på aktuell forskning. Ur detta utvecklas metoder och verktyg för att kunna arbeta med barnets rättigheter. Den andra arbetsmetoden är direkta stöd som kan vara att Rädda Barnen genomför eller stödjer insatser som är direkta för barn i utsatta situationer. Tredje arbetsmetoden är kunskapsförmedling och kompetensutveckling för att Rädda Barnen ska kunna förbättra barns villkor jobbar de för att öka andras kunskaper då det gäller frågor om barn och hur man kan jobba för att förbättra deras situation. Den sista arbetsmetoden är påverkansarbete. För att det ska bli långsiktiga förbättringar av barns villkor krävs att makthavarnas beslut förändras och även att attityder och förhållningssätt ändras hos allmänheten. Och därför arbetar Rädda Barnen med att påverka makthavare och den allmänna opinionen genom att sprida kunskap (a a).

Rädda Barnen driver Barnrättsveckan och år 2003 medverkade 605 skolor i Sverige, 125 923 elever var anmälda då. Barnrättsvecka är en temavecka i skolan, ett unikt projekt som ger barn kunskap om deras rättigheter. Veckan brukar vara i anslutning till den 20 november eftersom det var då FN:s generalförsamling antog Barnkonventionen (http://www.rb.se/sv/Aktuellt/Nyheter/Nyhet_barnrattsveckan2003.htm).

6.3 Hur uppfattas barnrättigheter hos några aktörer

Som vi tidigare nämnt har vi intervjuat olika personer i olika verksamheter för att få en uppfattning hur de arbetar med barnrättigheter. Genom artikel 12 i Barnkonventionen tar man tillvara på barns rättigheter att få sina åsikter och röster hörda. Vi har intervjuat dessa personer för att få en föreställning om hur det kan gå till när Barnkonventionen, artikel 12 praktiseras. Nedan följer våra sammanfattningar av de sex intervjuer vi gjort.

6.3.1 Intervju Maja Salsbäck 04-03-02

Den 2 mars intervjuade vi Maja Salsbäck som är socionom och arbetar på Rädda Barnens regionkontor i Malmö.

Salsbäck berättar att Rädda Barnen är en organisation med 85 000-90 000 medlemmar. Totalt finns det 27 distriktsförbund och 275 lokalföreningar. I Skåne finns det tre distriktsförbund och 35 lokalföreningar.

I Stockholm där riksförbundet finns, har riksförbundet anställda till sitt förfogande, ca 160 personer (heltider). Dessutom finns det 11 regionala kontor i Sverige där det finns två anställda på varje kontor. De anställda är olika professioner t ex socionomer, beteendevetare, ekonomer och statsvetare. Rädda

Barnens styrelse sitter i Stockholm med ordförande som för närvarande är Annika Åhnberg.

Förra året bildade Rädda Barnen ett ungdomsförbund och delar av aktiviteter som tidigare ägdes av Rädda Barnens riksförbund har flyttats över dit.

Ungdomsförbundet arbetar särskilt med saker som har med ungdomsdeltagande att göra. Artikel 12 i FN:s Barnkonvention som handlar om barns deltagande är en typisk artikel som ungdomsförbundet kommer att arbeta med.

”Vi pratar mycket om att vi behöver kunskap från barn och det kan vi få när vi har ungdomar i organisation som kan i sin tur lättare etablerar kontakt med yngre ungdomar och barn. Vi pratar väldigt mycket om inflytande och det är också som att göra det till verklighet för att ge ungdomarna inflytande. Ibland kan det bli farligt förstås när ungdomarna tar makten från de vuxna men just nu sker detta på vissa områden inom Rädda Barnen” (Salsbäck 04-03-02).

När vi undrade hur Rädda Barnen arbetar med artikel 12 i Barnkonventionen svarar Salsbäck att Rädda Barnen vill uppmärksamma barn och ungdomar på deras rättigheter genom t ex Barnrättsvecka och Ellenprojektet. Rädda Barnen har sedan några år tillbaka en aktivitet som kallas för Ellen efter Ellen Palmstjärna som var Rädda Barnens första ordförande. Ellengrupperna har Barnkonventionen som grund och är grupper för att stärka unga flickor i högstadiet. Det är diskussionsgrupper som leds av tjejer i 25 års ålder där man pratar om värderingar, jämställdhetsfrågor, självkänsla, kärlek och sådana saker. Man planerar också att starta pojkgrupper, eftersom även pojkar behöver prata om rättigheter. Ungdomsförbundet har hand om Ellen.

Den mest omfattande aktiviteten Rädda Barnen har när det gäller Barnkonventionen är antagligen Barnrättsveckan som finns i skolan. Denna vecka brukar vara omkring den 20 november då det är Barnkonventionens dag. Barnrättsveckan är ett projekt som svenska Rädda Barnen egentligen tagit fram för Peru och målet var att alla ungdomar skulle känna till deras rättigheter. Projekt kom sedan till Sverige eftersom det var så himla bra. När det gäller Barnrättsveckan har Rädda Barnen utbildat frivilliga informatörer om Barnkonventionen, de i sin tur går till skolorna och utbildar personal på skolan. Rädda Barnen producerar material till Barnrättsveckan, en studiehandledning för lärare och häften för eleverna. Lärarna arbetar med Barnkonventionen i sina klasser under veckan enligt studiehandledningen. Barnrättsveckan är frivilligt och erbjuds i hela Sverige, den har funnits många år och växer hela tiden.

Salsbäck berättar att det tidigare fanns en övertygelse om att Barnkonventionen inte behövdes i Sverige eftersom man tyckte att barnen redan hade det så bra här. Politikerna sa för tio år sedan att barnen har det så bra i Sverige och att vi redan har Barnkonventionen och inte behöver lära oss mer om den. Politikerna tyckte att Barnkonventionen redan fanns i huvudet, men det visade sig att det inte riktigt var så. Salsbäck ger exempel från i början när hon jobbade med Barnkonventionen. Då pratade en lärare om att i ett möte med kommunen angående om sexåringar skulle börja skolan planerade politiker att barnen skulle få en väldigt liten skolsal. Lärarna och specialisterna sa att det inte går att sätta sexåringar i en så liten sal, de behöver röra på sig. Vadå röra på sig, sa politikerna, om de börjar skolan ska de sitta still. Det är ett typiskt exempel enligt Salsbäck då man kan påminna om Barnkonventionen. Det är barns behov och de behöver röra på sig och leka. Med

hjälp av Barnkonventionen kan man argumentera bättre då man kan hänvisa till den.

Rädda Barnen kämpar för att ungdomar ska vara med vid kommunala beslutstaganden och att man framför allt där ska lyssna på ungdomar. Man ska lyssna på vad ungdomar vill men inte belasta de unga med för stort ansvar. Och man ska verkligen försöka att agera i samstämmighet med ungdomarnas vilja. Rädda Barnen kämpar på olika håll i landet för att skapa ungdomsråd. Ungdomsråd kan vara en organisation eller funktion i kommuner och kan se olika ut i olika kommuner. Det finns delade åsikter om det är bra eller inte med ungdomsråd, många gånger kan ungdomar bli gisslan i politikernas händer. Om ungdomar varit med vid beslutstagande har de vuxna alibi eftersom ungdomarna då varit med när beslutet har tagits.

Salsbäck berättar för oss att det finns ett studiematerial som heter ”Barnen i våra hjärtan”, det används i ett projekt där Rädda Barnen har samarbete med studiefrämjandet. Rädda Barnen utbildar cirkelledare som ska arbeta med grupper från olika kulturer. Ledarna ska berätta om hur det är att vara i Sverige, hur det är att vara förälder i Sverige, vad det är som gäller och om roller i familjen. Man pratar ofta om kulturkrockar, att invandrare ofta inte vet vad som gäller i Sverige, denna metod ska bringa kunskap om Barnkonventionen och att det är förbjudet att slå barnen och att vi har anmälningsplikt här.

6.3.2 Intervju Lizian Kyréus 04-04-14

Lizian Kyréus arbetar på Backafalls familjecenter i Trelleborg där hon jobbar halva tjänsten som förskolelärare och halva med Barnbokslutet i Trelleborg. Barnbokslut är ett handlingsprogram som antogs hösten 2002 och i det ingår en barnchecklista. Listan (se bilaga 3) har nästan precis blivit klar och alla har fått ut checklistorna och alla måste ta tag i det. Kyréus känner det som att Trelleborg är på gång nu när det gäller detta.

Barnkonventionens artikel 12 är direkt kopplad till barnchecklistan. Anledningen till att barnchecklistan finns är att man hela tiden ska ha ett barnperspektiv vid beslut som rör eller berör barn, barnets bästa ska vara i fokus.

När vi frågar vem som ska ha checklistorna svarar Kyréus alla förvaltningarna i hela kommunen. Alla förvaltningar har med barn att göra på något sätt menar hon. Miljö och hälsa, tekniska nämnden/förvaltningen, fastighetsförvaltningen, stadsbyggnadskontoret, skola och socialtjänst, fritids och kultur.

Barnchecklistan följer med i de besluten som ligger ute på förvaltningarna. Innan besluten fattas ska den listan vara ifylld. Det kan vara stora eller små beslut. Det första man ska fråga sig innan barnchecklistan ska börja användas är, berör detta barn eller inte? Bedömer man då att det inte gör det kan man kanske fatta ett beslut utan barnchecklistan. Kyréus förklarar att det oftast rör barn på ett eller annat sätt vilket leder till att det är svårt att komma undan den.

När kommunens revisorer gör det årliga ekonomiska bokslutet ska det synas att förvaltningarna har sett till att följa Barnkonventionens intentioner. Kyréus har varit noga med att ge revisorerna utbildning så de vet vad det är de ska revidera. Revisorerna är mycket positiva till detta och de tycker det är jättespännande att se hur det går ute på förvaltningarna.

Det ska också synas att man har fyllt i checklistan och att man har haft barnets bästa i fokus när man fattat ett beslut. Barnchecklistan gör så att man tänker ett varv till innan man fattar beslut.

Kyréus talar om att de tekniska förvaltningarna, de hårda förvaltningarna har varit mest positiva, de tycker det är lite spännande med barnchecklistan. Det var positiv överraskning att de var de som var mest positiva. Skolan var lite trögare, socialtjänsten också därför att de tycker att de redan har ett barnperspektiv och redan gör så mycket.

Tanken med barnchecklistan är att fråga barnen. Det har visat sig att många förvaltningar i kommunen undrar vilka barn de ska fråga och var de finns. Kyréus menar att barnen finns överallt, men samtidigt kan hon förstå förvaltningarna. Det är ju inte så att man går ut på gatan och frågar barn utan nu finns barn och ungdomsberedningen i kommunen som man kan fråga.

Barn och ungdomsberedningen har varit med och tagit fram checklistan. Det är en beredning som ligger under kommunstyrelsen som är frivilliga. Ungdomarna är från högstadiet och gymnasiet, för närvarande är de 14-15 st. Kyréus är sekreterare i beredningen och berättar att de är på hugget just nu för de har ju gjort checklistan. De är aktiva ungdomar som vill ta för sig och ifrågasätta. Ungdomarna som har fått göra barnchecklistan har fått tänka och tycka till, plocka ut vad de tycker skulle vara lämpligt att ha med för Trelleborg. Efter det har förslagen sammanställts till barnchecklistan. Barn och ungdomsberedningen får göra studiebesök på förvaltningarna och de får information om vad som händer i kommunen, detta för att de hela tiden ska finnas med.

Kyréus kämpar för att man innan beslut fattas ska ha frågat barnen, har man verkligen frågat vad de tycker är bra? När man köper inredning till en skola, har man t ex sett om stolarna passar barnens rumpor? Det är faktiskt de som ska sitta där. Det är viktigt menar Kyréus är att man inte glömmer bort att det finns små människor i samhället som faktiskt kan tänka och tycka. Bara för man är liten människa betyder det inte att det är mindre värt.

När vi frågade Kyréus om Rädda Barnen påverkat till att kommunen börjat med barnbokslut svarade hon att det inte var så. Däremot är det Rädda Barnen som har tryckt på startknappen hos henne eftersom hon själv alltid varit engagerad i Rädda Barnen och barns villkor. Engagemanget i Rädda Barnen, den kunskap hon fått därifrån och de utbildningar hon har fått gå på där har gjort att hon har fått en kunskap om vad det innebär med barnperspektiv.

Kyréus förklarar att Barnbokslut inte kommer från Rädda Barnen utan från Barnombudsmannen eftersom det kommer uppifrån regeringen. Hon tror inte att det hade haft någon genomslagskraft om det inte kom uppifrån och var tvingande.

6.3.3 Intervju Ewa Näslund 04-05-02

Ewa Näslund arbetar som familjehemssekreterare i en av Malmös stadsdelar, Hyllie. Det innebär att hon arbetar tillsammans med socialsekreteraren när ett barn ska familjehemsplaceras. Näslund utreder familjehem och finns sedan med under placeringen för att ge familjehemmet stöd och handledning.

När vi undrar om de lyssnar till barnen, i vilken utsträckning och hur svarar Näslund: *"Ja, vi lyssnar till barn i alla skeden av utredningen av barnets behov, samt inför en eventuell familjehemsplacering. Eftersom jag arbetat inom socialtjänsten i 20 år ser jag en stor skillnad i detta avseende. Förr var det mer ovanligt att socialsekreteraren pratade enskilt med barnet och lyssnade på det. Idag, i Hyllie stadsdel, lyssnar socialsekreterarna alltid till barnet under*

utredningen och både jag och socialsekreterare lyssnar på barnet inför en familjehemsplacering” (Näslund 04-05-02). Socialsekreteraren pratar enskilt med barnet under utredningen. Naturligtvis spelar barnets ålder en roll, det är ju svårt att prata med och lyssna på ett spädbarn, men även små barn får komma till tals enligt Näslund.

Barnens synpunkter redovisas i utredningen och i vissa fall även i den del av utredningen som berör valet av familjehem.

I Hyllie stadsdelsförvaltning är ambition att hålla familjerådslag inför alla familjehemsplaceringar och i den processen är ju barnets och dess talan viktig. Om de inte har familjerådslag pratar även Näslund med barnet om vad en familjehemsplacering innebär och vilka tankar barnet har om detta, kanske egna förslag på familjehem.

Näslund ger exempel på lagstöd från socialtjänstlagen som säger att man inom socialtjänsten ska lyssna på barnens röster. Det finns särskilt i SoL 3 kap 5 §. När vi undrar om lagstöden alltid följs svarar Näslund att hon inte kan svära på att så alltid är fallet, men det hör nog till undantagen att inte barn får komma till tals. På Hyllie förs en ständig diskussion om just detta och därmed är frågan ständigt aktuell.

Barnkonventionen finns med som riktlinjer i arbetet, direkt via Socialtjänstlagen som ju påverkats av Barnkonventionen och även indirekt.

Sista frågan till Näslund handlade om Rädda Barnen på något sätt påverkat deras arbete när det gäller att lyssna på barn. Svaret blev att de har använt sig av Rädda Barnens material om Barnkonventionen, men de har inte påverkat på något annat sätt.

6.3.4 Intervju Marie-Louise Larsson 04-05-05

Marie-Louise Larsson arbetar på Skegrie skola som biträdande rektor för förskolor, förskoleklass, fritidshem och skola år 1-6.

På Skegrie skola brukar de ta med barnens åsikter främst från elevrådet vid förändringar och beslut. De arbetar alltid utifrån ett barnperspektiv när det gäller beslut som rör elever.

När vi frågar om de använder sig av den barnchecklista som finns i Trelleborgs kommun svarar Larsson att hon upplever barnchecklistan främst som ett instrument för politiker. Men eftersom barnchecklistan ska bifogas berörda ärenden så tror hon att det blir till barnens bästa. Någon förändring på Skegrie skola i och med barnchecklistan har hon inte märkt eftersom de redan alltid lyssnar på barnen.

Då vi visste att Skegrie skola är under ombyggnad var vi nyfikna på om eleverna blivit tillfrågade när det gäller planeringen av ombyggnaden.

Eftersom Larsson arbetar med elevrådet har eleverna fått fortlöpande information som nya skolan. Eleverna har kommit med synpunkter som de har diskuterat, främst utemiljön. *”Två elever från elevrådet i år 5 har varit med på möten med berörda vid planeringen av skolan. Dessa elever har haft frågor och värdefulla synpunkter. När det gäller viss inredning av skolan (bänkar och stolar i första hand) har de barn som var intresserade lämnat synpunkter”* (Larsson 04-05-05).

Finns det andra sammanhang där eleverna får sina röster hörda t ex när det gäller studiesituationen, mobbning och planering av temadagar? I andra sammanhang där elever får sina röster hörda är att Larsson arbetar med skolans kamrattstödjure där främst mobbning diskuteras. Hon upplever att hennes lärare lyssnar på barnen och att eleverna får vara med och påverka både studiesituationen och temadagar.

När vi frågar om Barnrattsveckan är något Skegrie skola medverkar i svarar hon att de har FN-veckan. Under den veckan arbetar de med Barnkonventionen ur olika synvinklar och slutar sista dagen med en gemensam trevlig avslutning.

6.3.5 Intervju Therése Ivarsson 04-05-05

Therése Ivarsson är rektor på Pilen Montessoriskola som ligger i Fru Alstad. Pilen är ett föräldrakooperativ där det finns 62 barn mellan ett och tolv år.

”Maria Montessori hade en fredstanke, hon resonerar så här att i generationer tillbaka har man bråkat och krigat och levt rullan liksom. Och ska det någon gång bli bättre så måste det vara den nya generationen som kommer med något nytt och gott och då är det ju så här, att ska den nya generationen verkligen kunna stå för något gott måste vi följa barnet, i stället för att barnet ska följa oss. För vi har hittills inte lyckats upprätta någon speciellt bra värld. Det var hennes stora vision och mening egentligen” (Ivarsson 04-05-05).

Det är aktuellt med elevdemokrati på Pilen just nu berättar Ivarsson, speciellt i mellanstadieklassen då de läst en artikel om elevdemokrati. Där togs det upp frågor som varför man inte får ha mobiltelefon i skolan och varför man inte får ha mössa inomhus. Barnen på Pilen undrade varför inte de fick bestämma sånt.

Ivarsson var med på klassrådet förra veckan och pratade om Pilen regler. De regler som finns har lärarna, eleverna och föräldrarna tyckt till om innan de blev bestämda. Men detta var för några år sedan så det bestämdes att det är dags att revidera reglerna. Eleverna har fått ta hem Pilen regelpapper och se om de tycker något ska förändras. Ivarsson berättade för eleverna att om de vill lägga till någon regel är det okej men det är inte säkert att det går att ta bort någon.

Hon tycker det är jätteviktigt att förklara för eleverna på ett bra sätt som när det t ex gäller pengarna på skolan. Att man förklarar att det finns ungefär 3000kr/elev som ska vara till olika saker och berätta vad pengarna ska räcka till. Detta kan faktiskt ett ganska litet barn förstå menar Ivarsson och poängterar hur viktigt det är att lyssna på och förklara för barnen när de frågar.

Vi frågade om det finns vissa områden där det är lättare för eleverna att kunna påverka. Och det var det enligt Ivarsson som förklarar att det är lättare med t ex utemiljön än undervisningen. På vissa plan är undervisningen styrd, som antal skoldagar och målen som ska uppnås. Hur baskunskaperna ska se ut är inte så styrt längre utan som elev kan man faktiskt påverka en hel del. När det gäller utemiljön förklarar Ivarsson att säkerheten och ekonomin är det enda som begränsar.

Mellanstadieeleverna på Pilen arbetar nu med ett köksprojek. De mäter och jämför priser o.s.v. som ska vara som ett underlag då deras matsal ska förnyas.

Någonting som vi ville veta under intervjun var vad det enligt Ivarsson beror på om lärare eller ledningen är positiv till elevinflytande. Ivarsson är övertygad om att det är väldigt beroende på ledningsgruppens eller rektorns inställning. Hon tror absolut att det är en ledningsfråga då det lätt färgar av sig på personalen om inställningen är mindre positiv.

Hon berättar att det är väldigt svårt ibland. Vissa saker är reglerat i skollagen och inget hon kan reglera men andra saker kan ju de som ansvariga inse konsekvenser av. Även om de förklarar för barnen varför regeln finns kan det vara svårt att förstå för någon som är 10 år. Det är inte lätt menar Ivarsson och säger att hon kan bli lite förbannad. *”Det är så lätt att haspla ur sig att visst ska vi ha elevdemokrati i skolan. Jaha, men menar vi det då verkligen till 110 %? Det ska ju inte vara någon skendemokrati utan man måste vara tydlig. Vill vi ha ett svar av barnen måste vi ju vara beredda att ta det också. Det ska ju inte vara att, ja visst får ni vara med att bestämma, bara ni bestämmer som vi vill och så blir det nästan alltid”* (Ivarsson 04-05-05).

Vi undrar hur långt ner i åldrarna Ivarsson tycker att barnen ska vara för att få sina röster hörda. Ivarsson tror verkligen att det är grundläggande att börja med att lyssna på barnen redan då de är små men säger att det är jättesvårt innan de har ett tal. 6-åringarna på Pilen får börja med väldigt enkel planering av sin undervisning och den egna planeringen ökar mer och mer ju högre upp i klasserna de kommer. Detta för att eleverna ska få vara med och påverka och känna sig delaktiga när det gäller undervisningen. Men också för att eleverna ska få en klarare bild av vad som händer i skolan.

Barnen på Pilen får själva vara med och påverka vad det ska vara för skollunch och även komma med förslag på mellanmål.

Pilen har klassråd och elevråd, klassråd börjar i första klass. Ivarsson och även styrelsen får alltid elevernas protokoll från råden. Protokollen läses alltid upp på styrelsemötena, de kan handla om allt mellan himmel och jord, t ex att *”Vi tycker man ska sluta ta varandras sudd”, ”Vi tycker att gungan ska lagas”*. Ivarsson försöker vara snabb med svar till eleverna, hon skriver svaret på protokollet, kopierar det och lämnar tillbaka till eleverna. Det kan bli svar som att det var en bra ide, det gör vi nästa vecka eller det går inte därför att...

Ivarsson anser det är svårt med elevinflytande och demokrati i en skola därför att hon tycker samhället signalerar lite för kraftigt att *”Vi gör som vi vill, vi ska få bestämma”* men det kan de inte, det får de inte.

Ivarsson tycker att i ett samhälle som vårt där det är jättemånga som inte har några gränser och just det är ett stort problem, då förstärker man gränslösheten på något vis. Inte i skolan men hon menar att detta görs i media, i debatten.

Ivarsson uttrycker att hon på ett sätt känner oro när det gäller just det här med att barn ska få bestämma och komma till tals. Hon talar om att det idag finns så mycket barn överallt som flyter omkring och inte har några gränser. Hon tror att det kan bli väldigt olyckligt om de barnen får bestämma om massa saker när de inte har några gränser i övrigt. Det blir märkligt och kaos för de barnen då.

Ivarsson tycker det är viktigt hur man bemöter barn i allmänhet, att man t ex hälsar på morgonen, att man möter barnen och lyssnar på det här barnet även om det står en vuxen där. Självklara saker är viktigt som att inte prata över huvudet på barnen och att man försöker ta barnens problem på allvar. Ivarsson poängterar hur viktigt det är att ge barnen ett uppriktigt svar i alla fall, att man kanske inte kan svara på barnets fråga eller att man inte har möjlighet att påverka detta eller att det inte finns pengar till detta just nu men jag skriver upp det ni sagt här o.s.v. En annan sak som Ivarsson tar upp som också handlar om att lyssna på barnet är när det gäller ansvaret man har. Att fullfölja om man misstänker att någon mår dåligt eller far illa.

Pilen firar FN dagen, men de har inte medverkat i Rädda Barnens Barnrättsvecka. Ivarsson har inte hört talas om någon barnchecklista men hon blir väldigt intresserad och skulle kontakta Lizian Kyréus som är ansvarig i Trelleborg.

Det är svårt med balansgången när det gäller elevdemokrati. Ivarsson tänker att det lite handlar om två saker, att lyssna på varje barn och bemöta varje barn med respekt är solklart och det är inget svårt. Men det andra är svårt menar hon, det som innefattas av det ansvar hon som vuxen har då hon vet konsekvenserna. Vi diskuterar att det här med elevdemokrati är svårt även för eleverna att förstå ibland då de ena stunden får vara med och påverka någonting och att de i en annan stund inte får.

Det är lätt att bara slänga ur sig att barnen absolut måste få göra sina röster hörda, men sen när de gör det vad händer sen undrar Ivarsson? Hon tycker det skulle vara intressant att läsa om i hur många fall barnens röster har lett till förändring?

6.3.6 Intervju Anna 04-05-12

Den 12/5 intervjuade vi en tjej som går i åttan på en skola i Trelleborg. Vi kallar tjejen för Anna som är med i elevrådet på skolan och i ungdomsberedning i Trelleborg. Ungdomsberedningen är en grupp ungdomar som träffas en gång i månaden och diskuterar olika saker som rör barn och ungdomar i kommunen. Gruppen har varit med och gjort den aktuella barnchecklistan som nu gäller i Trelleborg. Anna tycker att det är viktigt att barnchecklistan finns hos alla förvaltningar som ska ta beslut som rör barn, så att det säkert finns med ett barnperspektiv i besluten

Anna tycker att eleverna på hennes skola får komma till tals ganska mycket. Hon tror att detta beror mycket på att rektorn är positivt inställd till att eleverna ska få komma till tals. De har bra kontakt med sin rektor som intresserar sig för eleverna och vad de tycker och tänker. Rektorn förhör sig om olika saker, han brukar rådfråga eleverna.

Men det är inte alltid som deras viljor bidrar till förändring bara för att de får komma till tals säger Anna. När vi undrade om Anna tyckte att det fanns saker som var lättare att påverka än andra svarade hon att miljön i skolan var lättast och att undervisningen svårast. Det tycker hon är synd för det är undervisningen som är det viktigaste. Eleverna får ha synpunkter på undervisningen, lärarna lyssnar på vad de säger men tar inte det till sig och synpunkterna leder inte till några förändringar säger Anna. Enda gången eleverna på Annas skola får påverka undervisningen är när de har ett ämne som kallas tematid, och det har de två timmar varje vecka.

Anna berättar att eleverna på skolan har fått fylla i en lista för ungefär ett år sedan. De fick svara på frågor som handlade om vad eleverna tyckte om undervisningen m.m. Detta kändes meningslöst och slöseri med tid eftersom det inte skedde någon förändring alls. Anna tycker att det ibland kan kännas lite dubbelt när eleverna ska få påverka, det känns inte lönt för det blir inte av något ändå.

De har många råd på just Annas skola, det är ovanligt säger hon, det finns de skolor i kommunen som inte ens har något elevråd. På Annas skola har de elevråd, kulturråd (där Anna också är med), vipråd, matråd, moderåd och idrottsråd. Vad det är som gör att just Annas skola har så många olika råd tror hon beror på att eleverna får mycket uppmuntran från lärare och deras rektor. De tycker att

eleverna ska engagera sig i skolan. Men trots att lärarna uppmuntrar eleverna till att vara med i råden har Anna många gånger upplevt att lärarna tycker att det är jobbigt att hon är borta från lektioner. Lärarna tycker att hon har för hög frånvaro från deras lektioner och att hon missar för mycket när hon är borta på möten.

Vi frågade vad hon ser för fördelar med att eleverna får vara med att påverka och få sina röster hörda. Anna svarade att det finns många vinster, om eleverna t ex får miljön som de vill bidra till att eleverna trivs bättre. Får eleverna vara med och påverka lär de sig bättre och fler orkar gå till skolan. Har man bra kontakt med lärarna underlättar inläringen och det blir kanske färre som blir skoltrötta tror Anna. Hon säger att hon tycker att det är bra med mycket inflytande så att eleverna också får trivas, skolan är ju som deras arbetsplats och eleverna tillbringar mycket tid där. Vi frågade även om hon såg någon nackdel med inflytande och det gjorde hon. Om eleverna får för mycket att säga till om kan det bli för bra. Alla kanske inte tycker som de elever som hörs mest, och då är det bara deras röster och viljor som kommer fram. Hon tycker inte att eleverna ska bestämma över allt, inte sådant som ekonomi och budget. Det är inte eleverna införstådda i och därför tycker Anna att ska det finnas en gräns.

Anna tycker att inflytandet ska börja så smått i lågstadiet. Det ska börjas tidigt, det är bra att de får känna på hur det är att få tycka till om saker. Hon tycker att man ska lyssna även på vad de små barnen har att säga, små barn går ju också runt med tankar. Elevråd kan man börja med i mellanstadiet anser Anna.

Vi frågade Anna om de i hennes skola haft en Barnrättsvecka, men det hade de inte haft. Däremot har Anna fått redan på vilka rättigheter elever har i skolan genom en broschyr som delades ut i skolan. Anna tyckte detta var bra för hon lärde sig mycket om vad hon hade rätt till i skolan, t ex att det var lärarens ansvar att uppdatera det som Anna missat då hon varit borta på grund av elevrådsmöten.

7. DISKUSSION

Den information vi fått från våra informanter är att de lyssnar på barn. Oftast har den informationen från våra informanter stämt överens med vårt övriga insamlade material men det finns också tillfällen då det inte stämt överens. I dessa avsnitt avser vi att diskutera vad vi kommit fram till genom vår undersökning och vi avser att koppla det till vårt övriga insamlade material.

7.1 Återkoppling

Att den syn som fanns förr på barn inte finns kvar idag har vi märkt i vår undersökning. Både Kyréus och Anna säger att små människor i samhället också kan tycka och tänka, bara för att man är liten behöver inte ens åsikter betyda att de är mindre värda. Ivarsson tar upp att hon tycker att det är grundläggande att börja lyssna på barn så tidigt som möjligt och Näslund berättar att de lyssnar på alla barn oberoende deras ålder.

Vi har svårt att förstå hur det kan vara så kort tid bakåt i tiden som man hade en så annorlunda syn på barnet än vad man har idag. T ex talar Abbot & Wallace (1998)

om att barn inte var fullvärdiga människor förr och Edenhammar (1994) talar om att barn förr sågs som lika oförnuftiga som djur och sågs som en arbetskraft i första hand. På en förhållandevis kort tid menar vi att det har skett en stor förändring när det gäller synen på barn. Det är svårt tycker vi att förstå exakt vad förändringen har berott på. Kan den ha berott på att man började se barndomen utifrån psykologiska stadier eller kan det vara så att det beror på att fler professionella kom till som tillämpade en ökad förmåga till medkänsla och empati när det gällde just barn? Vi vet att FN:s Barnkonvention sedan den antogs har haft en stor betydelse för förändringen när det gäller synen på barn. Bäck-Wiklund & Lundström (red) (2001) diskuterar också att FN:s Barnkonvention och att Sverige fått en Barnombudsman bidragit till att barnets ställning har stärkts. Men Hammarberg (1996) påstår att den förändrade synen på barn ledde till att man började arbeta med Barnkonventionen. Man började uppmärksamma barns psykiska behov och att barn och vårdnadshavare inte alltid hade samma intressen.

Edenhammar m.fl. (1994) talar om att barn ska ses med ett fullt människovärde i och med att FN:s Barnkonvention antogs 1989. Men denna syn är enligt Edenhammar m.fl. långt ifrån helt respekterad då barn fortfarande behandlas som vuxnas ägodelar. Att det är så håller vi med om till en viss del då vi vet att det förekommer fall där man inte lyssnar på barnen t ex i vårdnadstvister. Men att det är långt ifrån respekterat att barn ses med fullt människovärde framkommer inte i vår undersökning. Där kommer det fram att man respekterar barn och lyssnar på deras åsikter, ingenting har visat att man fortfarande ser barn som vuxnas ägodelar. Näslund tar upp att barnet alltid blir lyssnat på i alla skeden av utredningen och de pratar enskilt med barnet. Även Ivarsson talar om att de i skolan lyssnar på barnen och tar de på allvar. Detta ser vi som exempel på att barn ses med ett fullt människovärde.

I Rädda Barnens verksamhetsberättelse från 2002 (2003) står det att ett av Rädda Barnens viktigaste mål är att göra barns röster hörda och att barn ska ha inflytande över sin situation. Att barn ska få sina röster hörda, att de har rätt att säga sin mening och få den respekterad står i artikel 12 i Barnkonventionen. Artikel 12 är en av grundpelarna i konventionen (*Mänskliga rättigheter för barn* 2000). Detta får vi bekräftat genom att Salsbäck berättar för oss att Rädda Barnen kämpar för att ungdomar ska vara med vid kommunala beslutstagande och att man där ska lyssna på dem. Salsbäck berättar vidare att genom Barnrättsvecka och Ellenprojekt uppmärksammar Rädda Barnen barn och ungdomar om deras rättigheter. Detta är ett sätt som Rädda Barnen arbetar med artikel 12. Barnrättsveckan är inget våra informanter känner till med undantag av Salsbäck. Övriga informanter talade om att de firar FN dagen när den är, men ingen hade hört talas om att det fanns en Barnrättsvecka. Detta tycker vi är tråkigt eftersom vi anser att det är en bra arbetsmetod för att barnen ska få kunskaper om sina rättigheter.

Att nya lagar tar hänsyn till Barnkonventionen är någonting som Rädda Barnen ser, detta skriver de om i sin verksamhetsberättelse från 2002 (2003). *Mänskliga rättigheter för barn* (2000) tar upp att även om inte Barnkonventionen är svensk lag ska man använda konventionsbestämmelserna när man tolkar lagen. Detta ser vi i exempelvis Socialtjänstlagen, Föräldrabalken och Skollagen. Vi tycker att det är bra att lagarna tar hänsyn till Barnkonventionen, och att den har påverkat vissa

lagar till att införa artikel 12. Vi tänker att det kanske hade varit lätt att bara strunta i att barn ska få sina röster hörda om det inte stått i lagen.

Rädda Barnen arbetar enligt sin verksamhetsberättelse 2002 (2003) med kunskapsförmedling och kompetensutveckling. De tycker det är viktigt att öka andras kunskaper då det gäller frågor om barn och hur man kan jobba för att förbättra deras situation. Detta ser vi att Rädda Barnen har lyckats med då två av våra intervjupersoner nämner det. Näslund säger att hon har fått sin kunskap om Barnkonventionen via Rädda Barnens material. Kyréus berättar att den kunskap hon fått från Rädda Barnen och de utbildningar hon fått därifrån har gjort att hon fått en kunskap om vad det innebär med ett barnperspektiv.

Abbot & Wallace (1998) talar om att barndomen under 1900-talet beskrevs som en avgörande tid då språk och identitet bildas. Detta ser vi som en viktig anledning till att man ska ta till vara på barnens egna röster och åsikter vilket man också gör enligt de informanter vi har intervjuat. Ivarsson menar att man ska börja lyssna på barn så tidigt så möjligt och även Anna talar om att barns inflytande ska börja tidigt, redan i lågstadiet. Anna tycker att det är bra att barn får känna på hur det är att tycka till om olika saker. Genom att ge barn en röst tidigt tänker vi att det bidrar till en god språklig utveckling och en trygg identitet precis som Abbot & Wallace menar.

När vi fick ett positivt svar från Näslund om att de lyssnar på barn i utredningar kan man undra om just Fosie stadsdelsförvaltning är extra duktiga på det. Ser man till den kritik Sverige fick ta emot av barnkommittén 1997 visar den enligt *Mänskliga rättigheter för barn* (2000) att det ifrågasätts om man tagit hänsyn till barnets egen vilja när det gäller olika beslut där det ska göras. I detta fall stämmer inte den information vi samlat in överens. Vi tänker dock att då rapporten är drygt sex år gammal har det kanske skett en förändring i och med kritiken från barnkommittén. I nästa rapport kanske det ser annorlunda ut just angående detta och det hade möjligen stämt bättre överens med de uppgifter Näslund gett oss. När vi fick Näslunds svar på våra intervjufrågor kunde vi genast se att de stämde överens med artikel 12 då barnen får göra sina röster hörda. Det stämmer också med vad som står i Föräldrabalken och Socialtjänstlagen. Näslund uppger att de alltid i alla utredningar av barnets behov lyssnar till barnet.

I *Mänskliga rättigheter för barn* (2000) talas det om att Barnkonventionen gäller alla samhällssektorer och att den ska föra in ett barnperspektiv i alla beslutsprocesser och i alla verksamheter som rör barn. De talar också om att samhället har ett stort ansvar för barn och unga därför är beslut på denna nivå av stor betydelse för barns uppväxtvillkor. I kommuner märks det ett större intresse av att arbeta med Barnkonventionen i planering och beslutsprocesser. Kommunerna arbetar med olika metoder för att föra in Barnkonventionen, barnchecklistor är ett exempel på detta. Detta kopplar vi direkt till vad Kyréus talar om att Trelleborgs kommun har antagit barnchecklistan som ska föra in ett barnperspektiv i alla beslut som rör eller berör barn. Kyréus berättar att Barnkonventionens artikel 12 är direkt kopplad till barnchecklistan. Vi tycker att barnchecklistan är en bra arbetsmetod för att föra in Barnkonventionen i beslut som ska fattas rörande barn. Inom så svåra beslut som kommunerna tar anser vi liksom Kyréus att det är viktigt med en barnchecklista som gör att de tänker ett varv extra innan de fattar beslut.

Anna har varit med och gjort den aktuella barnchecklistan för Trelleborg. Hon tycker att det är väldigt viktigt att listan ska finnas hos alla förvaltningar som ska ta beslut rörande barn så att det säkert finns med ett barnperspektiv i besluten. Det håller vi med om eftersom alla beslut är viktiga då de påverkar barn på ett eller annat sätt, direkt eller indirekt.

Då man i Trelleborgs kommun har en barn och ungdomsberedning är den gruppen ungdomar någonting som stämmer med vad Modig (2003) tipsar om att man kan ha för att underlätta för barns inflytande i beslut. I och med att barnchecklistan finns i Trelleborgs kommun kan man garantera det Modig talar om att barns synpunkter redovisas i beslutsunderlag.

Vi ser att en del av vårt insamlade material stämmer väl överens med skollagen och läroplanen. Larsson talar om att lärarna på skolan lyssnar på eleverna och de får vara med och påverka studiesituation och temadagar. På Skegrie skola har elever från elevrådet också varit med och påverkat planering av deras nya skola, de har haft frågor och värdefulla synpunkter angående detta enligt Larsson. Även Ivarsson talar om att eleverna på Pilen får vara med att inverka på hur utemiljö och undervisning ska se ut. Till viss del hittar vi likheter med Annas upplevelser och lagen då Anna berättar att eleverna får vara med och påverka miljön i skolan. Sedan skiljer sig Annas upplevelser från lagen då hennes erfarenheter är att eleverna inte har så stort inflytande på hur utbildningen utformas. Hamrell (2003) beskriver hur mycket inflytande eleverna har kan variera beroende på i vilken skola de går. Gemensamt för nästan alla skolor vad vi kunde förstå var att skolmiljön alltid var lättare att påverka än undervisningen. Enligt Hamrell är det undervisningen som eleverna främst vill kunna påverka och skolmiljön kommer i andra hand detta bekräftar också Anna i intervjun med henne.

Då Hamrell talar om att många skolor är engagerade i mobbning stämmer det med vårt insamlade material eftersom Anna berättar att de på hennes skola har ett råd som tar upp dessa frågor. Larsson berättar också om att Skegrie skola arbetar mot mobbning då de har kamratstödare där detta diskuteras.

Det är vanligt att eleverna inte får komma till tals när det rör undervisningen menar Hamrell (2003). En av eleverna i undersökningen ger exempel på detta då hon berättar att eleverna gav 20-30 förslag på lektioner till elevens val och inte ett enda blev accepterat av lärarna. Vi ser en likhet mellan detta och vad Anna talar om för oss, de får ha synpunkter på undervisningen men lärarna bara lyssnar på dem utan att ta det till sig och gör inte någon förändring. Ivarsson medger att det är lättare att påverka utemiljön än undervisningen och förklarar att detta beror på att undervisningen är styrd till viss del. När det gäller utemiljön är det bara säkerheten och ekonomin som begränsar.

Hamrell menar att inte alla skolor har överseende med att elever är borta från lektionstid då de är på elevråd. Då Anna uttrycker precis samma sak ser vi det som olyckligt och kopplar det till skendemokrati. Först så uppmuntrar lärarna eleverna till att vara med och bevaka sina rättigheter i skolan och sen när eleverna gör det har lärarna inget överseende med det. Annas lärare tycker att det är jobbigt när Anna är borta så mycket från lektionerna och att hon missar mycket.

Att det är viktigt med elevinflytande i skolan ser vi genom att Anna tycker det men också för att det står om det i informationshäftet "Arbetsmiljön i skolan".

Båda tar upp att om man själv får vara med och planera undervisningen blir det roligare att gå i skolan plus att man lär sig mer och blir mindre skoltrött. Även Hamrell (2003) talar om att vinsterna är många om man lyssnar på eleverna och ger exempel på att det bidrar till ökad trivsel, roligare undervisning och större engagemang.

Ladberg & Torbjörnsson (1997) talar om att de vuxna har som skyldighet att på allvar fråga hur barn har det, de måste lyssna och dra slutsatser av barnens svar. Ladberg & Torbjörnsson hävdar att vi vuxna inte kan ställa frågor till barnen och sedan strunta i att ta konsekvenserna av svaren. Detta överensstämmer med vad Ivarsson talar om då hon säger att det är lätt att vuxna bara slänger ur sig att barn ska få göra sina röster hörda men att det sedan struntar i konsekvenserna. Hon poängterar att om man vill ha ett svar måste man vara beredd att ta emot det också eftersom det inte ska vara någon skendemokrati.

Att en skendemokrati finns på vissa skolor förstår vi då Anna berättar att de på hennes skola fick fylla i en lista över hur eleverna tyckte om deras skolsituation m.m. men att det sedan inte hände någonting mer. Vi förstår att sådant här får eleverna att tappa lusten till att vilja engagera sig. Samtidigt som vi tycker att det är fel med skendemokrati kan vi förstå att det i vissa situationer inte går att tillgodose barnens viljor t ex när det är så att barn inte har vetskap om vad som är deras eget bästa. Men vad vi tycker är viktigt med artikel 12 är att det står att man ska lyssna på barnens åsikter, det står inte att det alltid behöver bli som barnen säger. Vi vill här understryka att det är ytterst viktigt att ge barnen en tydlig förklaring till varför det inte blev som barnet önskade när man har gett barnen möjlighet till det.

7.2 Slutord

Genom denna uppsats vill vi sprida kunskap om barnrättigheter eftersom vi anser att det är ett viktigt begrepp att ta upp och lära sig mer om. Barnrättigheter är ett begrepp som alltid är aktuellt och personligen tror vi att ju mer man pratar om det desto mer blir det accepterat. Vi tycker att det är viktigt att ta upp barnrättigheter då det finns så många missförhållanden när det gäller barn. Missförhållanden i andra länder men även här i Sverige då det förekommer t ex sexhandel med barn, könsstympning och barnmisshandel överallt i världen. Det är angeläget att ta tillvara på barns rättigheter för att förändra deras utsatta situation. Begreppet barnrättigheter är ett viktigt redskap för att uppmärksamma barns situation. En barnrättighet som finns är att barn har rätt till att få sina röster och åsikter hörda. Därför har vi valt att ta upp FN: s Barnkonvention artikel 12 som handlar om just denna rättighet. Vi tänker som så att om man lyssnar på barn och tar tillvara på deras åsikter hade det inte funnits så många missförhållande rörande barn som det faktiskt finns idag. Om vi t ex ser till skolan så är det viktigt att lyssna på barn för att det ska bli en så bra, trivsamt och lärorik miljö som möjligt för barnen. Får barn sina röster hörda påverkar detta positivt genom att utveckla och stärka dem som individer. Ett problem som vi ser kan uppstå genom att man inte lyssnar på barn och tar tillvara på deras rättigheter är att man förtrycker dem. Indirekt säger man att de är mindre värda och att deras röster inte är så betydelsefulla som vuxnas röster är.

Att vi valt att koncentrera oss så mycket som vi har gjort på FN: s Barnkonvention beror på att den har varit med och påverkat många lagar som rör just den barnrättighet, att barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få sina röster hörda.

Regeringen har till uppgift att se till att svensk lagstiftning går ihop med de regler som finns i FN:s Barnkonvention. Vi tänker att Barnkonventionen har ett stort inflytande när det gäller barns rättigheter och att den påverkar barns situation mycket.

I detta arbete har vi försökt att definiera begreppet barnrättigheter genom att ta reda på hur barnrättigheter tillämpas bland ett antal institutioner. Detta har vi gjort genom att studera litteraturkällor och genom intervjuer. Genom de litteraturstudier vi gjort har det framkommit att barnrättigheter är någonting som har utvecklats med tiden. Begreppet barndom har inte alltid funnits som begrepp och än mindre barnrättigheter. För att förstå utvecklingen av den acceptans som idag finns om barn och barns rättigheter har vi valt att använda ett historiskt perspektiv över hur detta begrepp vuxit fram. Genom de intervjuer vi gjort har det kommit fram att de alla lyssnar på barn vilket är en viktig rättighet barn har. Även om det visat sig att barn får göra sina röster hörda är det inte alltid det sker förändringar som en följd av det barnen uttryckt. Att det är så kan bero på många olika saker, en sak kan vara att barn ibland inte kan se konsekvenser av saker på samma sätt som vi vuxna. Det bör sättas vissa gränser för hur mycket inflytande barn ska få, så att inte barns inflytande ska bli till något negativt. Det finns gränser för barns inflytande idag. T ex om man tittar på vissa lagar som berör barn står det att hänsyn ska tas till barnets ålder och mognad och att barnets bästa ska vara i fokus. Föräldrabalken, Socialtjänstlagen och Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga är exempel där dessa gränser finns för barns inflytande. Dessa lagar tar även upp att barnet inte ska ta skada av inflytandet.

När det gäller Rädda Barnens arbete för att göra barns röster hörda hade vi tänkt att det skulle se annorlunda ut än vad det gör. Vi tänkte att Rädda Barnen skulle vara mer aktiva i olika verksamheter som berör barn när det gäller detta, att de skulle vara ute i verksamheterna och praktiskt arbeta med att barn ska få sina röster hörda. Vi fick genom vår intervju med Salsbäck på Rädda Barnen reda på att de arbetar direkt med att barn ska få sina röster hörda t ex genom Ellengrupper. Men mest arbetar Rädda Barnen indirekt med att barn ska få sina röster hörda, t ex då de väcker opinion och påverkar svenska lagar.

Under arbetets gång har vi lärt oss mycket om hur man kan lyssna till barn och känner nu när vi är klara att den kunskapen vi fått är värdefull inför vårt kommande yrkesliv. Det är en kunskap som vi kommer att använda oss av och sprida i framtiden eftersom barn måste få reda på vilka rättigheter de har.

8. REFERENSER

Abbot, P & Wallace, C (1998) *Introduktion till sociolog. Feministiska perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Anér, K (1984) *Varför ska man rädda barn?* Stockholm: Proprius Förlag.

Asplund, J (1983) *Tid, rum, individ och kollektiv*. Stockholm: Liber Förlag.

Bäck-Wiklund, M & Lundström, T (red) (2001) *Barns vardag i det senmoderna samhället*. Stockholm: Natur och Kultur.

Bäckström, K (1993) *Jag har rätt lovar FN*. Falköping: Gummessons Tryckeri AB.

Edenhammar, K m.fl. (1994) *Respekt för barnet. FN: s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Rädda Barnen.

Ewerlöf, G & Sverne, T (1999) *Barnets bästa. Om föräldrars och samhällets ansvar*. Stockholm: Nordstedts Tryckeri.

Forsberg, V (1969) *Att rädda barn*. Stockholm: Rädda Barnen.

Hammarberg, T (1990) *Barnens lag en skrift om FN: s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Rädda Barnen.

Hamrell, (2003) *Vikten av att lyssna*. Stockholm: Rädda Barnen.

Kvale, S (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Ladberg, G & Torbjörnsson, A (1997) *Barndom i förändringstider*. Stockholm: Arkitektkopia Color Center AB.

Modig, C (2003) *Barns rätt till inflytande*. Stockholm: Rädda Barnen.

Pettersson, C (1990) *Barnens Lag - en skrift om FN s Konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: Rädda Barnen.

Wallén, G (1996) *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Informationshäften:
Arbetsmiljö i skola. Arbetsmiljöverket & Arbetslivsinstitutet.

Läroplan Lpo 94.

Mänskliga rättigheter för barn- ett informationsmaterial om FN: s Konvention om Barnets Rättigheter. (2000)

Rädda Barnens verksamhetsberättelse 2002 med årsredovisning. Rädda Barnen (2003). Stockholm: Partner Print AB.

Internet:

http://www.rb.se/sv/Aktuellt/Nyheter/Nyhet_barnrattsveckan2003.htm 2004-04-29

(http://www.bo.se/adfinity.aspx?pageid=42&tpl=print_allman.tpl&menu=false)
2004-04-16

FN: s Barnkonvention

Artikel 1

Ett barn- det är varje människa i världen upp till 18 år.

Artikel 2

Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras.

Artikel 3

Barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet.

Artikel 4

Konventionsstaterna ska sträva efter att till det yttersta av sina tillgängliga resurser söka förverkliga barnets sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter. När resurserna inte räcker till bör man söka lösningar genom internationellt samarbete.

Artikel 5

Föräldrarnas ledning.

Artikel 6

Varje barn har rätt att överleva och att utvecklas.

Artikel 7

Barnet har rätt till ett namn och en nationalitet. Barnet har rätt, så långt det är möjligt, att få veta vilka föräldrarna är.

Artikel 8

Rätt att bibehålla identitet.

Artikel 9

Barnet ska inte hållas åtskilt från sina föräldrar mot sin vilja, utom när det är för barnets bästa. Barn som inte bor med båda föräldrar ska ha rätt att träffa båda två regelbundet.

Artikel 10

Ansökningar från familjer som vill återförenas över statsgränser ska behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt.

Artikel 11

Konventionsstaterna ska vidta åtgärder för att bekämpa olovligt bortförande och kvarhållande av barn i utlandet.

Artikel 12

Äsiktsfrihet och rätt att bli hörd.

Artikel 13

Barnet ska ha rätt till yttrandefrihet.

Artikel 14

Barnet har rätt till tanke- samvets- och religionsfrihet.

Artikel 15

Barnet har rätt till föreningsfrihet och till fredliga sammankomster.

Artikel 16

Barnet har rätt till privat och familjeliv.

Artikel 17

Massmediers roll.

Artikel 18

Båda föräldrarna har gemensamt det primära ansvaret för barnets uppfostran och utveckling. Barnets bästa ska för dem komma i främsta rummet.

Artikel 19

Barnet har rätt att skyddas mot fysiskt och psykiskt våld och mot vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller andra vårdnadshavare.

Artikel 20

Alternativ omvårdnad.

Artikel 21

Adoption.

Artikel 22

Flyktbarnet har rätt till skydd och hjälp om det kommer ensamt eller tillsammans med föräldrar eller annan person.

Artikel 23

Varje barn med fysiskt eller psykiskt handikapp har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv som möjliggör dess aktiva deltagande i samhället.

Artikel 24

Barnet har rätt till hälso- och sjukvård. Alla länder ska arbeta för att minska spädbarnsdödligheten och bekämpa sjukdomar och undernäring och avskaffa traditionella hälsofarliga sedvänjor. Gravida och nyblivna mammor har rätt till hälsovård.

Artikel 25

Översyn gällande omhändertagna barn.

Artikel 26

Barnet har rätt till en social trygghet.

Artikel 27

Barnet har rätt till en god levnadsstandard.

Artikel 28

Barnet har rätt till utbildning.

Artikel 29

Barnet har rätt till en utbildning som syftar till att barnet ska få en god utveckling.

Artikel 30

Barnet, som tillhör minoritetsgrupper eller ursprungsbefolkningar, har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion.

Artikel 31

Barnet har rätt till lek, vila och fritid.

Artikel 32

Barnet har rätt till att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande samt mot hårt arbete som skadar eller hindrar barnets skolgång och äventyrar barnets hälsa.

Artikel 33

Barnet har rätt att skyddas från olaglig användning av narkotika.

Artikel 34

Barnet har rätt att skyddas mot alla former av sexuella övergrepp och mot att utnyttjas i prostitution och pornografi.

Artikel 35

Bortförande, försäljning eller handel med barn ska förhindras.

Artikel 36

Barnet har rätt till skydd mot alla former av utnyttjande som på något sätt kan skada barnet.

Artikel 37

Inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling och bestraffning. Inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Barnet får inte bestraffas med livstids fängelse eller dödsstraff. Varje frihetsberövat barn ska behandlas humant och med respekt. Barnet har rätt att snarast möjligt få juridisk hjälp. Barnet i fängelse har rätt till kontakt med och besök av sin familj.

Artikel 38

Inget barn under 18 år får användas för direkt deltagande i väpnade konflikter. Barn får inte heller användas eller rekryteras av gerillarörelser m fl.

Artikel 39

Barnet som blivit offer för vanvård, utnyttjande, försummelse, tortyr, väpnade konflikter eller annan omänsklig behandling

Bilaga 1

har rätt till rehabilitering och social återanpassning.

Artikel 40

Barnet, som är anklagat för brott eller har blivit dömt för straffbara handlingar, har rätt till en behandling som främjar barnets känsla för värdighet och för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

Artikel 41

Rättigheterna i konventionen gäller inte om andra nationella lagar ger barnet större möjligheter att förverkliga rättigheterna.

Artikel 42

Det stater som anslutit sig till konventionen åtar sig att göra konventionens bestämmelser och principer allmänt kända bland vuxna och barn.

Artikel 43

Kommittén för barnets rättigheter.

Artikel 44

Implementerings-rapporter.

Artikel 45

Kommitténs arbetsmetoder.

Artikel 46

Denna konvention ska vara öppen för undertecknande av alla stater.

Artikel 47

Konventionen ska ratificeras.

Artikel 48

Konventionen ska vara öppen för anslutning av vilken stat som helst.

Artikel 49

Ikraftträdande.

Artikel 50

Ändringar.

Artikel 51

Reservationer.

Artikel 52

Uppsägning.

Artikel 53

Förenta Nationernas generalsekreterare utses till depositarie för konventionen.

Artikel 54

Originaltexter.

Frågor som har ställts under intervjuerna:

Bilaga 2

Lyssnar ni till barn och i hur stor utsträckning?

Hur lyssnar ni till barnen, vill du ge exempel?

Tycker du att ni elever får komma till tals när det gäller hur olika saker i skolan ska fungera?

Är det många elever som är intresserade och vill vara med och säga vad de tycker i skolan?

Inom vilket område tycker du att de vuxna lyssnar mest på er elever?

Vad är lättast/svårast att påverka? Varför?

Vilket område tycker du är absolut viktigast att få vara med och påverka?

Vad beror det på att vuxna lyssnar mer på vissa skolor?

Vad avgör om lärare/ledningen är positiva eller negativa till elevinflytande?

Vad finns det för fördelar att eleverna får vara med och påverka? Finns nackdelar också?

Finns det en gräns för hur mycket ansvar man kan lägga på eleverna?

Hur gamla ska barnen vara för att få vara med och påverka?

Tycker du att eleverna ska få mer att säga till om eller är det bra som det är idag?

Har du hört talas om att alla förvaltningar i Trelleborg ska använda sig av en barnchecklista när beslut som berör barn ska tas?

Har ni i er skola pratat om barnens rättigheter, t ex medverkat i en så kallad Barnrättsvecka?

Vad arbetar du som?

Hur får eleverna på er skola sina röster hörda, vill du ge exempel?

Vilka tankar har du angående att man nu ska använda sig av barnchecklistan?

Vilka lagstöd finns som säger att man inom socialtjänsten ska lyssna på barnens röster?

Redovisas barnens synpunkter och hur i så fall?

Finns Barnkonventionen med när ni arbetar och på vilket sätt i så fall?

Har Rädda Barnen på något sätt påverkat ert arbete när det gäller att lyssna på barn?

Får vi använda ditt namn i vårt arbete? Om vi har fler frågor går det bra att återkomma?

BARNCHECKLISTA FÖR TRELLEBORGS KOMMUN

Ansvarig nämnd: _____

Handläggare: _____ **DNR:** _____

Ärende: _____

Sverige har tillsammans med nästa 200 andra länder anslutit sig till **Förenta Nationernas Barnkonvention**, vilket slår fast att alla barn och ungdomar under 18 år har samma rättigheter. Rätt att leva och utvecklas, rätt att växa upp i trygghet och skyddas mot övergrepp, rätt att respekteras för vad de tycker och tänker. Barnets bästa skall alltid komma i första hand.
(FN: s barnkonvention består av 54 artiklar)

Trelleborgs Kommunfullmäktige antog våren 2001 motionen 1999:27 gälland arbetet med FN: s Barnkonvention i Trelleborg. ett handlingsprogram upprättades och antogs 2002.

POLICY

Barnchecklistan för Trelleborgs Kommun skall upprättas vid beredning av ärenden som på ett **allmänt och avgörande sätt**, direkt eller indirekt, rör eller berör barn/ungdomar.

T.ex. beträffande: *Boende-, lek-, skol-, trafik- och samhällsmiljöer*

Kollektivtrafik

Allmänna lokaler och tillgängligheter

*Verksamheter vid förskolor, fritidshem, fritidsgårdar
och skolor*

*Livskvalitetsutvecklande kultur och
fritidsangelägenheter samt bruket av ny teknik*

Allt övrigt efter omdömesfullt urval

Bilaga 3

Följande frågor skall besvaras innan beslut fattas. Om en fråga besvaras med "Nej" bör en analys göras. Om flera frågor besvaras med "Nej" kanske en återremiss av ärendet blir nödvändigt.

1. Innebär beslutet att barns och ungdomars bästa sätts i främsta rummet?

JA

NEJ

Barn och ungdomar berörs ej av beslutet, motivera svaret.

.....

2. Har barn och ungdomar fått uttrycka sin mening?

JA

NEJ

På vilket sätt, motivera svaret.

.....

3. Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med behov av särskilt stöd?

JA

NEJ

På vilket sätt, motivera svaret.

.....

**Barnchecklistan skall bifogas berörda ärenden
fr.o.m. januari –2004**

Utarbetad av Barn och Ungdomsberedningen i Trelleborgs Kommun